Hallituksen esitys eduskunnalle Kanadan sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välisen lentoliikennesopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan että eduskunta hyväksyisi 17 päivänä joulukuuta 2009 tehdyn Kanadan sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välisen lentoliikennesopimuksen (jäljempänä sopimus) ja lain sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta. Sopimus on sekasopimus, jonka määräykset kuuluvat osittain unionin ja osittain jäsenvaltioiden toimivaltaan.

Sopimuksessa sovitaan miten ja millä ehdoin osapuolet voivat nimetä lentoyhtiöitä käyttämään sopimuksella myönnettyjä liikenneoikeuksia.

Sopimus sisältää myös lentoturvallisuutta ja siviili-ilmailun turvaamista koskevia määräyksiä. Sopimuksessa sovitaan kansainvälistä lentoliikennettä koskevasta verovapaudesta.

Lisäksi sopimus sisältää ympäristönsuojelua, kilpailuympäristöä ja lentoasemien maksuja koskevia periaatteita sekä kuluttajan suojaa koskevia määräyksiä.

Sopimuksella perustetaan sekakomitea, joka tarkastelee sopimuksen täytäntöönpanoon ja tarvittaessa sopimuksen tulkintaan ja soveltamiseen liittyviä kysymyksiä.

Esitykseen sisältyy lakiehdotus sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti kun sopimus tulee voimaan, kuukauden kuluttua viimeisimmän sellaisen nootin päiväyksestä, jolla osapuolet vahvistavat, että kaikki sopimuksen voimaantulon edellyttämät menettelyt on saatettu päätökseen. Lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, että lakia sovelletaan ennen sopimuksen kansainvälistä voimaantuloa.

297506

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ 1
SISÄLLYS 2
YLEISPERUSTELUT 3
1 JOHDANTO 3
2 NYKYTILA 3
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET 3
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET 3
4.1 Taloudelliset vaikutukset 3
4.2 Ympäristövaikutukset 3
4.3 Muut vaikutukset 4
5 ASIAN VALMISTELU 4
6 VÄLIAIKAINEN SOVELTAMINEN 4
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT 5
1 SOPIMUKSEN SISÄLTÖ JA SEN SUHDE SUOMEN LAINSÄÄDÄNTÖÖN 5
2 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT 7
3 VOIMAANTULO 7
4 EDUSKUNNAN SUOSTUMUKSEN TARPEELLISUUS JA KÄSITTELYJÄRJESTYS 7
4.1 Toimivallanjako EU:n ja sen jäsenvaltioiden välillä 7
4.2 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus 10
4.3 Käsittelyjärjestys 12
LAKIEHDOTUS 13
Kanadan sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välisen lentoliikennesopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta 13
LIITTEET 14
SOPIMUSTEKSTI 14
LIITE I 31
LIITE II 32
LIITE III 34

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Euroopan unionin (ent. Euroopan yhteisö) nykyistä lentoliikennettä koskevaa ulkosuhdepolitiikkaa linjaavat vuonna 2002 Euroopan unionin tuomioistuimen antamat ns. Open Skies -tuomiot (asiat C-466/98, C-467/98, C-468/98, C-469/98, C-471/98, C-472/98, C-475/98 ja C-476/98). Tuomiot velvoittivat muuttamaan jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden väliset kahdenväliset lentoliikennesopimukset unionin oikeuden mukaisiksi. Tuomiot merkitsivät myös lentoliikennesopimusten tekemistä yhä enenevässä määrin unionin ja kolmannen maan kesken. Tuomioiden mukaan lentoliikennettä on pidettävä unionin yhteistä etua koskevana alana ja jäsenvaltioiden on otettava tämä huomioon neuvotellessaan kansainvälisiä lentoliikennesopimuksia.

Suomen ja Kanadan välillä on voimassa oleva lentoliikennesopimus (SopS 16/1992). Sopimusta on edellisen kerran muutettu vuonna 1999 (SopS 102/1999). Unionitason sopimus korvaa jäsenvaltioiden Kanadan kanssa tekemät kahdenväliset sopimukset. Sopimuksen voimaantulosasetuksella kumotaan samanaikaisesti Suomen ja Kanadan väliset lentoliikennesopimukset.

2 Nykytila

Euroopan unioni on tehnyt lentoliikenteen alalla Kanadan kanssa sopimuksia matkustajatietojen eli PNR-tietojen siirrosta ja käsittelystä. Sopimus allekirjoitettiin Brysselissä 25 päivänä kesäkuuta 2014. Sopimusta ei ole vielä julkaistu EU:n virallisessa lehdessä (EUVL). Lisäksi EU:n ja Kanadan välillä on lentoturvallisuussopimus (EUVL L 153, 17.6.2009 s. 11), joka allekirjoitettiin Prahassa 6 päivänä toukokuuta 2009. Sopimus tuli voimaan heinäkuussa 2011.

Finnair operoi ainoana lentoyhtiönä Suomesta suoria lentoja Kanadaan Torontoon 3 edestakaista viikkovuoroa kesäkaudella.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena on hankkia eduskunnan hyväksyntä Kanadan sekä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden väliselle lentoliikennesopimukselle.

Sopimuksen tavoitteena on edistää lentoyhtiöiden markkinoilla tapahtuvaan kilpailuun perustuvan lentoliikennejärjestelmän kehittymistä.

Kansallinen hyväksyminen on edellytys sopimuksen kansainväliselle voimaantulolle. Sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ehdotetaan saatettavaksi voimaan blankettilailla, jonka voimaantulosta säädetään blankettiasetuksella. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, että lakia sovelletaan ennen sopimuksen kansainvälistä voimaantuloa.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Lentoliikennesopimus korvaa aiemmat jäsenvaltioiden ja Kanadan väliset sopimukset ja tehostaa entisestään kilpailua lentoliikennemarkkinoilla. Sopimus mahdollistaa vapaamman liikennöinnin Suomen ja Kanadan välillä, kuin liikenneoikeuksien rajoituksia sisältänyt kahdenvälinen sopimus. Markkinoita avaava sopimus on Suomen liberaalin lentoliikennepolitiikan mukainen.

Sopimuksen myötä Kanadan ja EU:n jäsenvaltioiden lentoliikennepalvelujen kysyntä ja tarjonta voivat lisääntyä. Lentoliikennemarkkinoiden tehostumisesta hyötyvät sekä kuluttajat että lentoliikenteen harjoittajat.

4.2 Ympäristövaikutukset

Sopimuksessa tunnustetaan ympäristönsuojelu tärkeäksi tavoitteeksi kehitettäessä kansainvälistä ilmailupolitiikkaa.

Markkinoiden avautumisen seurauksena osapuolten välisen lentoliikenteen oletetaan kasvavan, mikä muun muassa lisää lentolii-

kenteestä aiheutuvaa lentomelun määrää ja kasvihuonepäästöjä.

4.3 Muut vaikutukset

Esityksellä ei ole vaikutusta sotilas- ja valtionilmailuun. Esityksellä ei ole merkittäviä vaikutuksia viranomaisten toimintaan eikä kansallisen tason organisaatio- tai henkilöstövaikutuksia. Esityksellä ei ole ilmeisiä sukupuolivaikutuksia.

5 Asian valmistelu

Komissio haki mandaattia neuvotella Kanadan kanssa vuonna 2006 (E 165/2006 vp). Neuvottelut Kanadan kanssa aloitettiin huhtikuussa 2008 ja sopimus parafoitiin viiden neuvottelukierroksen jälkeen 30 päivänä marraskuuta 2008. Tasavallan presidentti myönsi sopimuksen allekirjoitusvaltuudet 4 päivänä joulukuuta 2009 ja sopimus allekirjoitettiin jäsenvaltioiden edustajien taholta Brysselissä 17 päivänä joulukuuta 2009.

Hallituksen esitys on valmisteltu liikenne- ja viestintäministeriössä virkatyönä. Esitysluonnoksesta on pyydetty lausunnot oikeusministeriöltä, puolustusministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, ulkoasiainministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, sekä Liikenteen turvallisuusvirastolta, elinkeinoelämän keskusliitolta, keskuskauppakamarilta, matkailun edistämiskeskukselta, ja lentoliikennepolitiikan neuvottelukunnan jäsenenä olevilta organisaatioilta.

Oikeusministeriö ja ulkoasiainministeriö kiinnittivät lausunnoissaan huomiota erityisesti lakiteknisiin seikkoihin. Keskeisenä muutoksena lausuntokierroksen jälkeen luovuttiin lausuntojen pohjalta kahden lain mallista, jossa olisi ollut sopimuksen voimaansaattamisen lisäksi toinen lakiesitys sopimuksen väliaikaisesta soveltamisesta. Lisäksi täydennettiin esityksen toimivallanjakoa EU:n ja sen jäsenvaltioiden ja eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta koskevia jaksoja. Valtiovarainministeriö kiinnitti niin ikään huomiota lausunnossaan esitysluonnoksen toimivallanjakoa koskevaan kohtaan.

Sisäasiainministeriö totesi lausunnossaan esityksen olevan hyväksyttämissä.

Liikenteen turvallisuusvirasto totesi lausunnossaan, että sen näkemykset on otettu huomioon hallituksen esityksessä jo valmisteluvaiheessa ja pitävänsä esitystä asianmukaisena.

Keskuskauppakamari piti lausunnossaan sopimusta elinkeinoelämän edun mukaisena, koska sopimus mahdollistaa aikaisempaa kahdenvälistä sopimusta vapaamman liikennöinnin Suomen ja Kanadan välillä.

Finavia Oyj ja Elinkeinoelämän keskusliitto EK totesivat, ettei niillä ole lausuttavaa esityksestä.

6 Väliaikainen soveltaminen

Neuvosto on 30 päivänä marraskuuta 2009 tehnyt päätöksen sopimuksen allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta yhdessä neuvostossa kokoontuneiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden edustajien kanssa (2010/417/EY, EUVL L 207, 6.8.2010, s. 30). Päätöksen 2 artiklan mukaisesti unioni ja sen jäsenvaltiot soveltavat sopimusta väliaikaisesti kansallisen lainsäädännön mukaisesti sitä päivää seuraavan kuukauden ensimmäisestä päivästä alkaen, jona on päivätty viimeinen niistä nooteista, jolla osapuolet ilmoittavat toisilleen sopimuksen väliaikaista soveltamista varten tarvittavien kansallisten menettelyjen päätökseen saattamisesta, kunnes sopimus tulee voimaan.

Suomen valtiosääntö ei sisällä nimenomaista säännöstä kansainvälisten sopimusten väliaikaisesta soveltamisesta. Jos sopimus sisältää esimerkiksi lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, voi Suomi soveltaa tälliaisa määräyksiä väliaikaisesti vasta sen jälkeen, kun eduskunnan hyväksyminen hallituksen esityksellä sopimukselle ja sen väliaikaiselle soveltamiselle on saatu (Ks. PeVL 16/2008 vp). Koska Kanadan sekä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välinen lentoliikennesopimus sisältää eräitä lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, vaatii sopimus ja sen väliaikainen soveltaminen eduskunnan hyväksymisen. Sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset on yksilöity tarkemmin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta käsittelevässä jaksossa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Sopimuksen sisältö ja sen suhde Suomen lainsäädäntöön

1 artikla. *Otsakkeet ja määritelmät.* Artiklassa määritellään sopimuksessa käytetyt käsitteet.

2 artikla. *Oikeuksien myöntäminen.* Artiklassa määrätään liikenneoikeuksista sekä muista oikeuksista, joita osapuolet toisilleen sopimuksella myöntävät.

3 artikla. *Nimeäminen ja lupien myöntäminen ja peruuttaminen.* Artiklassa määrätään millä edellytyksin osapuolten toimivaltaisen viranomaisen on myönnettävä liikennöintilupa saatuaan toisen osapuolen lentoliikenteen harjoittajalta liikennöintilupaa koskevan hakemuksen. Lentotoimintaluvasta säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 216/2008 yhteisistä siviili-ilmailua koskevista säännöistä ja Euroopan lentoturvallisuusviraston perustamisesta sekä neuvoston direktiivin 91/670/ETY, asetuksen (EY) N:o 1592/2002 ja direktiivin 2004/36/EY kumoamisesta (ns. EASA-asetus) ja sen nojalla annetussa komission asetuksessa (EU) N:o 965/2012, lentotoimintaan liittyvistä teknisistä vaatimuksista ja hallinnollisista menettelyistä.

4 artikla. *Investoinnit*. Artiklassa määrätään osapuolten omistusoikeudesta lentoyhtiöissä.

5 artikla. *Lakien soveltaminen*. Artiklassa määrätään velvollisuudesta noudattaa osapuolten alueella asianomaisia lakeja, määräyksiä ja menettelyä.

6 artikla. Siviili-ilmailun turvallisuus. Artiklassa velvoitetaan vastavuoroisesti osapuolten ilmailuviranomaiset hyväksymään asianmukaisesti hyväksytyt todistukset ja lupakirjat. Artikla sisältää myös määräykset menettelyistä, joiden mukaisesti toimitaan, mikäli todistusten tai lupakirjojen osalta on epäselvyyksiä. Mikäli edellytykset eivät täyty on artiklan mukaan osapuolten viranomaisilla oikeus pyytää neuvotteluja, oikeus peruttaa kokonaan tai tilapäisesti liikennöintiluvat tai tekniset luvat tai rajoittaa niitä taikka keskeyttää muulla tavoin lentoyhtiön toiminta. Artiklan mukaan osapuolten ilmailuviranomaisilla on oikeus peruuttaa kokonaan tai tilapäisesti tai rajoittaa liikennöintilupia tai teknisiä lupia, jos todettuaan asematasotarkastuksissa puutteita. Lupien peruutus- tai rajoitusoikeus koskee lisäksi tilanteita joissa viranomaiset katsovat että se on siviili-ilmailun turvallisuudelle välittömästi aiheutuvan uhan vuoksi tarpeen. Jos käytännössä on mahdollista, koskee tilanteita velvoite kuulla toista osapuolta ennen päätöksen tekemistä. Lisäksi artiklassa osapuolet sitoutuvat jatkamaan yhteistyötä lentotoiminnan osalta erityisesti sellaisten tietojen jakamisen mahdollistamiseksi, joilla voi olla vaikutusta kansainvälisen ilmailun turvallisuuteen.

7 artikla. *Siviili-ilmailun turvaaminen.* Artiklassa määrätään ilmailun turvaamisessa noudatettavista määräyksistä ja menettelyistä. Suomessa ilmailun turvaamisesta on säädetty EU-asetuksin. Näistä keskeisimmät ovat Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 300/2008 yhteisistä siviili-ilmailun turvaamista koskevista säännöistä ja asetuksen (EY) N:o 2320/2002 kumoamisesta sekä komission asetus (EU) N:o 185/2010, yksityiskohtaisista toimenpiteistä ilmailun turvaamista koskevien yhteisten perusvaatimusten täytäntöön panemiseksi.

8 artikla. *Tullit, verot ja maksut.* Artiklassa määrätään vastavuoroisesta vapauttamisesta tulleista, veroista ja maksuista siinä määrin kuin kansallisten lakien ja määräysten nojalla on mahdollista.

9 Artikla. *Tilastot*. Artiklassa määrätään osapuolten velvollisuudesta toimittaa lentoliikenteen harjoittajien arviointia varten tarvittavat saatavilla olevat tilastotiedot.

10 Artikla. *Kuluttajien etu.* Artiklassa määrätään kuluttajien suojaamisesta. Suomessa kuluttajakaupasta säädetään yleislakina kuluttajansuojalailla (38/1978) sekä EU-lainsäädännössä Neuvoston direktiivi 90/314/ETY, annettu 13 päivänä kesäkuuta 1990, matkapaketeista, pakettilomista ja pakettikiertomatkoista, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 95/46/EY, annettu 24 päivänä lokakuuta 1995, yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta, Neuvoston ase-

tus (EY) N:o 2027/97, annettu 9 päivänä lokakuuta 1997, lentoliikenteen harjoittajien korvausvastuusta onnettomuustapauksissa, sellaisena kuin se on muutettuna Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 889/2002, annettu 13 päivänä toukokuuta 2002, neuvoston asetuksen (EY) N:o 2027/97 muuttamisesta, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 261/2004, annettu 11 päivänä helmikuuta 2004, matkustajille heidän lennolle pääsynsä epäämisen sekä lentojen peruuttamisen tai pitkäaikaisen viivästymisen johdosta annettavaa korvausta ja apua koskevista yhteisistä säännöistä sekä asetuksen (ETY) N:o 295/91 kumoamisesta, sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1107/2006, annettu 5 päivänä heinäkuuta 2006, vammaisten ja liikuntarajoitteisten henkilöiden oikeuksista lentoliikenteessä.

11 artikla. *Mahdollisuus käyttää lentoasemia, laitteita ja palveluja.* Artiklassa määrätään osapuolten lentoyhtiöiden oikeudesta käyttää syrjimättömästi toisen osapuolen lentoasemia, lentoväyliä, lennonjohto- ja lennonvarmistuspalveluja sekä siviili-ilmailun turvaamiseen, maahuolintaan ja muihin niihin liittyviin toimintoihin tarkoitettuja laitteita ja palveluja.

12 artikla. *Lentoasemien, laitteiden ja palvelujen käytöstä perittävät maksut.* Artiklassa määrätään käyttömaksujen asettamisessa noudatettavista periaatteista. Käyttömaksuja määrättäessä on noudatettava oikeatasoisuutta, kohtuullisuutta, kustannusvastaavuutta sekä syrjimättömyyttä. Suomessa lentoasemien maksuista säädetään laissa lentoasemaverkosta ja -maksuista (210/2011), jolla on täytäntöön pantu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/12/EY (ns. lentoasemamaksudirektiivi).

13 artikla. *Kaupalliset puitteet.* Artikla sisältää määräykset kapasiteetin käytöstä kaupallisten näkökohtien perusteella sekä kiellon yksipuolisesti rajoittaa liikenteen määrää, vuorotiheyttä tai palvelun säännöllisyyttä. Rajoituksia asetettaessa on noudatettava yleissopimuksen 15 artiklan ehtoja.

Artikla sisältää myös määräykset vapaasta yhteisten reittitunnusten (codeshare) käytöstä sekä vastavuoroisesta vapaudesta maahuolinnan harjoittamiseen asianmukaisen luvan ja lakien ja määräysten mukaisesti.

Artiklassa määrätään myös lentoyhtiöiden edustajista, myynnistä, paikallisista kuluista ja varojen siirrosta, intermodaaliliikenteestä, hinnoittelusta, tietokonepohjaisista paikanvarausjärjestelmistä, luvakkeista ja tuotemerkeistä, vuokrauksesta miehistöineen sekä tilauslennoista.

14 artikla. *Kilpailuympäristö.* Artiklassa määrätään tavoitteeksi terveen kilpailuympäristön luomisen lentoliikenteen harjoittajille sekä toimenpiteistä, joihin osapuolet voivat ryhtyä jos katsovat että periaatetta rikotaan.

15 artikla. *Ilmaliikenteen hallinta.* Artiklassa määrätään velvollisuudesta käsitellä osapuolten välillä ilmaliikenteen hallintaa koskevia kysymyksiä.

16 artikla. *Nimeämisten ja lupien jatkaminen.* Artiklan mukaan aiempien Kanadan ja jäsenvaltioiden kahdenvälisten sopimusten nojalla nimetyt lentoyhtiöt ovat jatkossakin tämän sopimuksen mukaisesti lentoliikenteen harjoittamiseen nimettyjä lentoyhtiöitä.

17 artikla. *Sekakomitea.* Artikla sisältää määräykset sopimuksella perustettavasta sekakomiteasta, joka tekee sopimuksessa nimenomaisesti määrättäviä päätöksiä, kehittää yhteistyötä, vahvistaa päätöksellään oman työjärjestyksensä. Sekakomitea tekee päätöksensä yksimielisesti.

18 artikla. *Ympäristö.* Artiklan mukaan asetettaessa ympäristön suojeluun liittyviä rajoituksia tulee niiden mahdollisia kielteisiä vaikutuksia arvioida suhteessa sopimukseen sisältyviin oikeuksiin. Ympäristön suojeluun liittyviä toimenpiteitä suunniteltaessa koskee osapuolia toisen osapuolen kuulemisvelvoite.

19 artikla. *Työvoimakysymykset.* Artiklassa määrätään velvoitteesta tarkastella sopimuksen vaikutuksia työvoimaan, työllisyyteen ja työehtoihin sekä oikeudesta pyytää sekakomiteaa keskustelemaan asiasta.

20 artikla. *Kansainvälinen yhteistyö.* Artiklan mukaan sekakomitean käsiteltäväksi voidaan saattaa sekakomiteaa koskevan 17 artiklan mukaisesti lentoliikenteeseen ja kansainvälisiin organisaatioihin, osapuolten ja muiden maiden välisten lentoliikennesuhteiden mahdolliseen kehitykseen ja kahden- tai monenvälisten järjestelyjen kehitykseen liittyviä asioita.

21 artikla. *Riitojen ratkaiseminen.* Riitojen ratkaiseminen. Artiklan mukaan sopimuksen tulkintaa tai soveltamista koskevat riidat on

ensisijaisesti pyrittävä ratkaisemaan sekakomiteassa. Jos riitaa ei ole ratkaistu 60 päivän kuluessa neuvotteluja koskevan pyynnön vastaanottamisesta, asia voidaan saattaa osapuolten suostumuksella tietyn henkilön tai elimen ratkaistavaksi. Jos tästä ei päästä sopimukseen, voidaan riita saattaa välimiesoikeuden ratkaistavaksi artiklassa tarkemmin säädetyin menettelyin.

22 artikla. *Muuttaminen*. Artiklassa määrätään sopimuksen muuttamisesta. Sopimuksen muutoksista päätetään sekakomiteaa koskevan 17 artiklan mukaisesti pidettyjen neuvottelujen perusteella.

23 artikla. *Voimaantulo ja väliaikainen soveltaminen.* Artiklassa määrätään sopimuksen voimaantulon ajankohdasta ja väliaikaisesta soveltamisesta niissä sovellettavista menettelyistä.

24 artikla. *Voimassaolon päättäminen*. Artiklassa määrätään sopimuksen voimassa olon päättämisestä. Päättäminen on tehtävä kirjallisesti ja siitä on ilmoitettava artiklassa määrätyllä tavalla.

25 artikla. *Sopimuksen rekisteröinti*. Artiklassa määrätään sopimuksen ja sen mahdollisten muutosten rekisteröinnistä.

26 artikla. *Suhde muihin sopimuksiin.* Artiklan mukaan arvioitaessa sopimuksen suhdetta muihin sopimuksiin tulee asia käsitellä sekakomiteassa.

Sopimuksen liitteet. Sopimukseen sisältyy kolme liitettä.

Liite I. Liite 1 sisältää reittitaulukon, jossa määritellään millä reiteillä osapuolten lentoyhtiöt ovat oikeutettuja harjoittamaan lentoliikennettä.

Liite II. Liite 2 sisältää oikeuksien saatavuutta koskevia täsmennyksiä. Liitteen ensimmäinen jakso täsmentää osapuolten omistusta ja määräysvaltaa lentoyhtiöissä investointeja koskevan 4 artiklan osalta. Liitteen toisessa jaksossa määrätään liikenneoikeuksien saatavuuden asteittaisesta laajentamisesta.

Liite III. Liitteessä 3 listataan ne jäsenvaltioiden ja Kanadan kahdenväliset, joiden soveltaminen keskeytetään tai korvataan tällä sopimuksella. Kahdenvälisiä sopimuksia koskevalla listauksella on myös Suomen ja Kanadan välinen sopimus lentoliikenteestä vuodelta 1990 sekä sitä koskeva muutos vuodelta 1999.

2 Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Pykälä sisältää tavanomaisen blankettilain säännöksen, jolla saatetaan voimaan lailla ne sopimuksen määräykset, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan. Lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset on yksilöity jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta käsittelevässä jaksossa 4.2.

2 §. Sopimuksen muiden määräysten voimaansaattamisesta ja lain voimaantulosta ehdotetaan säädettäväksi valtioneuvoston asetuksella. Lain soveltamisesta ennen sopimuksen kansainvälistä voimaantuloa ehdotetaan säädettäväksi valtioneuvoston asetuksella.

3 Voimaantulo

Sopimus tulee voimaan kuukauden kuluttua viimeisimmän sellaisen nootin päiväyksestä, jolla osapuolet vahvistavat, että kaikki sopimuksen voimaantulon edellyttämät menettelyt on saatettu päätökseen. Sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamista koskeva laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti sopimuksen kanssa. Valtioneuvoston asetuksella voidaan kuitenkin säätää, että lakia sovelletaan väliaikaisesti ennen sopimuksen kansainvälistä voimaantuloa.

4 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

4.1 Toimivallanjako EU:n ja sen jäsenvaltioiden välillä

Euroopan unionin näkökulmasta Kanadan sekä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välinen lentoliikennesopimus on sekasopimus. Sekasopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat osittain unionin ja osittain jäsenvaltioiden toimivaltaan. Sekasopimuksen määräykset voivat olla sekä yksinomaan unionin toimivaltaan kuuluvia, yksinomaan jäsenvaltion toimivaltaan kuuluvia tai jaettuun toimivaltaan kuuluvia. Eduskunnan hyväksymistoimivalta ei koske perustuslain tulkintakäytännön mukaan sekasopimusten unionin toi-

mivaltaan kuuluvia määräyksiä (PeVL 6/2001 vp). Näin ollen eduskunta hyväksyy sopimuksen perustuslain 94 §:n mukaisesti vain niiltä osin kuin sopimuksen määräykset ovat Suomen toimivallassa.

EU-lainsäädännön myötä unionin toimivalta lentoliikenneasioissa on käynyt varsin laajaksi. Valtaosa lentoliikennettä koskevasta lainsäädännöstä on annettu unionin asetuksina. Siltä osin kuin on annettu EU-asetuksia, on jäsenvaltioiden kansallinen toimivalta rajautunut lähinnä siihen kuinka jäsenvaltio järjestää asetusten kulloinkin edellyttämät julkiset hallintotehtävät.

Kanadan sekä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välisen lentoliikennesopimuksen sisältämistä asioista on annettu EU-lainsäädäntöä seuraavista asioista:

Markkinoille pääsystä ja siihen liittyvistä kysymyksistä on annettu seuraavat Euroopan parlamentin ja neuvoston säädökset:

Neuvoston asetus (ETY) N:o 95/93, annettu 18 päivänä tammikuuta 1993, lähtö- ja saapumisaikojen jakamista yhteisön lentoasemilla koskevista yhteisistä säännöistä sellaisena kuin se on muutettuna seuraavilla: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 894/2002, annettu 27 päivänä toukokuuta 2002, neuvoston asetuksen (ETY) N:o 95/93 muuttamisesta, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1554/2003, annettu 22 päivänä heinäkuuta 2003, neuvoston asetuksen (ETY) N:o 95/93 muuttamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 793/2004, annettu 21 päivänä huhtikuuta 2004, neuvoston asetuksen (ETY) N:o 95/93 muuttamisesta.

Neuvoston direktiivi 96/67/EY, annettu 15 päivänä lokakuuta 1996, pääsystä maahuolinnan markkinoille yhteisön lentoasemilla.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 785/2004, annettu 21 päivänä huhtikuuta 2004, lentoliikenteen harjoittajia ja ilma-alusten käyttäjiä koskevista vakuutusvaatimuksista.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/12/EY, annettu 11 päivänä maaliskuuta 2009, lentoasemamaksuista.

Ilmaliikenteen hallinnasta on annettu seuraavat EU-säädökset:

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 549/2004, annettu 10 päivänä maaliskuuta 2004, yhtenäisen eurooppalaisen ilmatilan toteuttamisen puitteista (puiteasetus).

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 550/2004, annettu 10 päivänä maaliskuuta 2004, lennonvarmistuspalvelujen tarjoamisesta yhtenäisessä eurooppalaisessa ilmatilassa (palveluntarjonta-asetus).

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 551/2004, annettu 10 päivänä maaliskuuta 2004, yhtenäisen eurooppalaisen ilmatilan organisoinnista ja käytöstä (ilmatila-asetus).

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 552/2004, annettu 10 päivänä maaliskuuta 2004, eurooppalaisen ilmaliikenteen hallintaverkon yhteentoimivuudesta (yhteentoimivuusasetus)

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/23/EY, annettu 5 päivänä huhtikuuta 2006, yhteisön lennonjohtajan lupakirjasta.

Neuvoston asetus (EY) N:o 219/2007, annettu 27 päivänä helmikuuta 2007, yhteisyrityksen perustamisesta uuden sukupolven eurooppalaisen ilmaliikenteen hallintajärjestelmän (SESAR) kehittämiseksi.

Neuvoston asetus (EY) N:o 1361/2008, annettu 16 päivänä joulukuuta 2008, yhteisyrityksen perustamisesta uuden sukupolven eurooppalaisen ilmaliikenteen hallintajärjestelmän (SESAR) kehittämiseksi annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 219/2007 muuttamisesta. Sovellettavat säännökset ovat 1–5 artikla (lukuun ottamatta 1 artiklan 6 kohtaa), liite (lukuun ottamatta kohtia 11 ja 12).

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1070/2009, annettu 21 päivänä lokakuuta 2009, asetusten (EY) N:o 549/2004, (EY) N:o 550/2004, (EY) N:o 551/2004 ja (EY) N:o 552/2004 muuttamisesta Euroopan ilmailujärjestelmän suorituskyvyn ja kestävyyden parantamiseksi.

Lentoturvallisuudesta on annettu seuraavaa Euroopan parlamentin ja neuvoston säädökset:

Neuvoston asetus (ETY) N:o 3922/91, annettu 16 päivänä joulukuuta 1991, teknisten sääntöjen ja hallinnollisten menettelyjen yhdenmukaistamisesta siviili-ilmailun alalla, sellaisena kuin se on muutettuna seuraavilla:

Komission asetus (EY) N:o 2176/96, annettu 13 päivänä marraskuuta 1996, neuvoston asetuksen (ETY) N:o 3922/91 mukaut-

tamisesta tieteen ja tekniikan kehitykseen, Komission asetus (EY) N:o 1069/1999, annettu 25 päivänä toukokuuta 1999, neuvoston asetuksen (ETY) N:o 3922/91 mukauttamisesta tieteen ja tekniikan kehitykseen, Komission asetus (EY) N:o 2871/2000, annettu 28 päivänä joulukuuta 2000, teknisten sääntöjen ja hallinnollisten menettelyjen yhdenmukaistamisesta siviili-ilmailun alalla annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 3922/91 mukauttamisesta tieteen ja tekniikan kehitykseen, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1592/2002, annettu 15 päivänä heinäkuuta 2002, yhteisistä siviili-ilmailua koskevista säännöistä ja Euroopan lentoturvallisuusviraston perustamisesta, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1899/2006, annettu 12 päivänä joulukuuta 2006, teknisten sääntöjen ja hallinnollisten menettelyjen yhdenmukaistamisesta siviili-ilmailun alalla annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 3922/91 muuttamisesta, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1900/2006, annettu 20 päivänä joulukuuta 2006, teknisten sääntöjen ja hallinnollisten menettelyjen yhdenmukaistamisesta siviili-ilmailun alalla annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 3922/91 muuttamisesta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 216/2008, annettu 20 päivänä helmikuuta 2008, yhteisistä siviili-ilmailua koskevista säännöistä ja Euroopan lentoturvallisuusviraston perustamisesta sekä neuvoston direktiivin 91/670/ETY, asetuksen (EY) N:o 1592/2002 ja direktiivin 2004/36/EY kumoamisesta, lukuun ottamatta 65 artiklaa, 69 artiklan 1 kohdan toinen alakohta, 69 artiklan 4 kohta, liitteet I–VI sellaisena kuin se on muutettuna seuraavilla: Komission asetus (EY) N:o 690/2009, annettu 30 päivänä heinäkuuta 2009, yhteisistä siviili-ilmailua koskevista säännöistä ja Euroopan lentoturvallisuusviraston perustamisesta sekä neuvoston direktiivin 91/670/ETY, asetuksen (EY) N:o 1592/2002 ja direktiivin 2004/36/EY kumoamisesta annetun asetuksen (EY) N:o 216/2008 muuttamisesta ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1108/2009, annettu 21 päivänä lokakuuta 2009, asetuksen (EY) N:o 216/2008 muuttamisesta lentopaikkojen, ilmaliikenteen hallinnan ja lennonvarmistuspalvelujen osalta sekä direktiivin 2006/23/EY kumoamisesta.

Neuvoston direktiivi 94/56/EY, annettu 21 päivänä marraskuuta 1994, siviili-ilmailun onnettomuuksien ja vaaratilanteiden tutkinnan perusperiaatteista.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2003/42/EY, annettu 13 päivänä kesäkuuta 2003, poikkeamien ilmoittamisesta siviili-ilmailun alalla.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 2111/2005, annettu 14 päivänä joulukuuta 2005, yhteisössä toimintakieltoon asetettuja lentoliikenteen harjoittajia koskevan yhteisön luettelon laatimisesta ja lennon suorittavan lentoliikenteen harjoittajan ilmoittamisesta lentomatkustajille sekä direktiivin 2004/36/EY 9 artiklan kumoamisesta.

Komission asetus (EY) N:o 473/2006, annettu 22 päivänä maaliskuuta 2006, yhteisössä toimintakieltoon asetettuja lentoliikenteen harjoittajia koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2111/2005 II luvussa tarkoitetun yhteisön luettelon laatimissäännöistä.

Ilmailun turvaamisesta on annettu seuraavat Euroopan parlamentin ja neuvoston säädökset:

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 300/2008, annettu 11 päivänä maaliskuuta 2008, yhteisistä siviili-ilmailun turvaamista koskevista säännöistä ja asetuksen (EY) N:o 2320/2002 kumoamisesta.

Ympäristöön liittyvistä kysymyksistä on annettu seuraavat EU-säädökset:

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/93/EY, annettu 12 päivänä joulukuuta 2006, kansainvälisen siviili-ilmailun yleissopimuksen liitteen 16 (toinen painos) niteessä I olevan II osan 3 lukuun kuuluvien ääntä hitaammin lentävien lentokoneiden liikennöimisen sääntelystä.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/30/EY, annettu 26 päivänä maaliskuuta 2002, meluun liittyvien toimintarajoitusten asettamista yhteisön lentoasemilla koskevien sääntöjen ja menettelyjen vahvistamisesta, sellaisena kuin se on muutettuna tai mukautettuna vuoden 2003 liittymisasiakirjalla ja vuoden 2005 liittymisasiakirjalla.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/49/EY, annettu 25 päivänä kesäkuuta 2002, ympäristömelun arvioinnista ja hallinnasta.

Sosiaalisiin näkökohtiin liittyvistä kysymyksistä on annettu seuraavat Euroopan parlamentin ja neuvoston säädökset:

Neuvoston direktiivi 2000/79/EY, annettu 27 päivänä marraskuuta 2000, Euroopan lentoyhtiöiden liiton (AEA), Euroopan kuljetustyöntekijöiden liiton (ETF), Euroopan ohjaamomiehistöyhdistyksen (ECA), Euroopan alueellisten lentoyhtiöiden yhdistyksen (ERA) ja Kansainvälisen tilauslentoyhtiöiden järjestön (IACA) tekemän, siviili-ilmailun liikkuvien työntekijöiden työajan järjestämistä koskevan eurooppalaisen sopimuksen täytäntöönpanosta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2003/88/EY, annettu 4 päivänä marraskuuta 2003, tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista.

Kuluttajansuojasta on annettu seuraavat Euroopan parlamentin ja neuvoston säädökset:

Neuvoston direktiivi 90/314/ETY, annettu 13 päivänä kesäkuuta 1990, matkapaketeista, pakettilomista ja pakettikiertomatkoista.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 95/46/EY, annettu 24 päivänä lokakuuta 1995, yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta.

Neuvoston asetus (EY) N:o 2027/97, annettu 9 päivänä lokakuuta 1997, lentoliikenteen harjoittajien korvausvastuusta onnettomuustapauksissa, sellaisena kuin se on muutettuna Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 889/2002, annettu 13 päivänä toukokuuta 2002, neuvoston asetuksen (EY) N:o 2027/97 muuttamisesta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 261/2004, annettu 11 päivänä helmikuuta 2004, matkustajille heidän lennolle pääsynsä epäämisen sekä lentojen peruuttamisen tai pitkäaikaisen viivästymisen johdosta annettavaa korvausta ja apua koskevista yhteisistä säännöistä sekä asetuksen (ETY) N:o 295/91 kumoamisesta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1107/2006, annettu 5 päivänä heinäkuuta 2006, vammaisten ja liikuntarajoitteisten henkilöiden oikeuksista lentoliikenteessä.

Tulleista on annettu seuraavat EU-säädökset:

Neuvoston asetus (ETY) N:o 2913/92, annettu 12 päivänä lokakuuta 1992, yhteisön tullikoodeksista.

Komission asetus (ETY) N:o 2454/93, annettu 2 päivänä heinäkuuta 1993, tietyistä yhteisön tullikoodeksista annetun neuvoston asetuksen (ETY) N: 2913/92 soveltamista koskevista säännöksistä.

Lisäksi sopimuksessa määrätyistä kysymyksistä on säädetty Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 80/2009, annettu 14 päivänä tammikuuta 2009, tietokonepohjaisia paikanvarausjärjestelmiä koskevista käytännesäännöistä ja neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2299/89 kumoamisesta.

Edellä esitetyt määrittävät keskeiset siviili-ilmailuun sovellettavat Euroopan parlamentin ja neuvoston säädökset. Nämä liittyvät, unionin toimivaltaan kuuluviin, sopimuksen 3 artiklaan (Nimeäminen ja lupien myöntäminen ja peruuttaminen), 4 artiklaan (Investoinnit), 6 artiklaan (Siviili-ilmailun turvallisuus), 7 artiklaan (Siviili-ilmailun turvaaminen), 8 artiklaan (Tullit ja maksut), 10 artiklaan (Kuluttajien etu), 11artiklaan (Mahdollisuus käyttää lentoasemia, laitteita ja palveluja), 12 artiklaan (Lentoasemien, laitteiden ja palvelujen käytöstä perittävät maksut), 13 artiklaan (Kaupalliset puitteet)3, 14 artiklaan (Kilpailuympäristö), 15 artiklaan (Ilmaliikenteen hallinta), 16 artiklaan (Nimeämisten ja lupien jatkaminen), 18 artiklaan (Ympäristö), Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten nojalla on lisäksi annettu yksityiskohtaisempia komission täytäntöönpanoasetuksia, jotka julkaistaan Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

4.2 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä tai ovat muutoin merkitykseltään huomattavia taikka vaativat perustuslain mukaan muusta syystä eduskunnan hyväksymisen.

Sopimusmääräykset on luettava lainsäädännön alaan kuuluviksi, 1) jos määräys koskee jonkin perustuslaissa turvatun perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, 2) jos

määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perusteita, 3) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla, taikka 4) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on voimassa lain säännöksiä tai 5) siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Sillä onko määräys ristiriidassa tai sopusoinnussa Suomessa lailla annetun säännöksen kanssa ei ole merkitystä (PeVL 11, 12 ja 45/2000 vp).

Seuraavassa käsitellään Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden ja Kanadan välisen lentoliikennesopimuksen artikloja siltä osin kuin ne hallituksen käsityksen mukaan kuuluvat Suomen toimivaltaan ja lainsäädännön alaan.

Sopimuksen 1 artiklassa on määritelty sopimuksessa käytetyt käsitteet. Sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien aineellisten sopimusmääräysten sisältöön ja soveltamiseen välillisesti vaikuttavat määritelmät kuuluvat perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan lainsäädännön alaan (PeVL 6/2001 vp ja PeVL 24/2001 vp). Sopimuksen 1 artiklan määräykset kuuluvat siten lainsäädännön alaan.

Sopimuksen 2 artikla sisältää liikenneoikeuksien myöntämistä koskevat määräykset. Liikenneoikeuksia koskevissa määräyksissä määrätään yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Artiklan määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan.

Sopimuksen 3 artiklassa määrätään nimeämisestä ja lupien myöntämisestä ja peruuttamisesta. Liikennöintilupien myöntämisestä ja peruuttamisesta säädetään ilmailulain (864/2014) 6 luvussa. Varsinaiset lupien myöntämisen ja peruuttamisen edellytyksistä säädetään unionin lentoliikenneasetuksessa, mutta muilta osin kuten viranomaisen toimivallan osalta artiklan määräykset ovat Suomen toimivallassa ja kuuluvat lainsäädännön alaan.

Sopimuksen 5 artiklassa määrätään lakien soveltamisesta. Artiklassa määrätään yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista ja kuuluvat lainsäädännön alaan.

Sopimuksen 8 artiklassa määrätään veroja, ja maksuja koskevista vapautuksista. Perustuslakin 81 §:n mukaan valtion veroista ja maksuista säädetään lailla. Artiklan määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan.

Sopimuksen 17 artiklassa määrätään osapuolten edustajista koostuvasta sekakomiteasta. Koska sekakomitea voi antaa sopimuspuolia sitovia päätöksiä Suomessa lainsäädännön alaan kuuluvassa asiassa, kuuluvat artiklan määräykset lainsäädännön alaan.

Sopimuksen 21 artiklassa määrätään riitojen ratkaisemisesta. Riidat pyritään ratkaisemaan neuvotteluteitse, mutta artiklan 2 kohdan mukaan riita voidaan osapuolen pyynnöstä saattaa välimiesoikeuden ratkaistavaksi, artiklan 3–7 kohdassa tarkemmin määritellyn menettelyn mukaisesti. Jos sopimuksessa, joka muutoinkin sisältää lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, on määräyksiä pakollisesta ja osapuolia sitovasta menettelystä sopimuksen tulkintaa tai sen soveltamista koskevan riidan ratkaisemisesta osapuolten välillä, voi riidan ratkaisu vaikuttaa siihen, miten Suomessa laintasoisena säänneltyä asiaa koskevaa määräystä on sovellettava. Tällaisessa tapauksessa riitojen ratkaisemista koskeva määräys kuuluu lainsäädännön alaan (ks. PeVL 31/2001 vp). Artiklan määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan.

Sopimuksen liitteessä I määrätään lentoreiteistä ja liikenneoikeuksista. Liitteessä määrätään yksilöiden oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Liitteen määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan.

Sopimuksen II liitteessä määrätään osapuolten lentoyhtiöiden omistuksesta ja määräysvallasta sekä liikenneoikeuksien saatavuuden asteittaisesta laajentamisesta. Liitteessä määrätään yksilöiden oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Liitteen määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan.

Sopimuksen III liitteessä listataan jäsenvaltioiden ja Kanadan väliset sopimuksen joiden soveltaminen keskeytetään tai korvataan unionisopimuksella. Listauksessa on mukana Suomen ja Kanadan välinen kahdenvälinen lentoliikennesopimus ja sitä muuttava sopimus. Sopimusten irtisanominen vaatii eduskunnan suostumusta ja kuuluu näin ollen lainsäädännön alaan.

Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden ja Kanadan välinen lentoliikennesopimus korvaa Suomen ja Kanadan välisen kahdenvälisen lentoliikennesopimuksen (SopS 16/1992, SopS 102/1999). Sopimuksen korvaaminen tai lakkaaminen rinnastuu vaikutuksiltaan sopimuksen irtisanomiseen ja vaatii edus-

kunnan suostumusta myös niissä tapauksissa, jolloin sopimuksen hyväksyminen aikaisemman valtiosäännön mukaan ei edellyttänyt eduskunnan suostumusta, mutta joka uuden perustuslain mukaan vaatisi eduskunnan suostumuksen (PeVL 18/2002 vp). Voimassa olevan kahdenvälisen lentoliikennesopimuksen on hyväksynyt tasavallan presidentti ja se on saatettu voimaan tasavallan presidentin asetuksella. Koska voimassa oleva sopimus sisältää lainsäädännön alana kuuluvia määräyksiä, sopimuksen lakkauttaminen edellyttää nykyisen perustuslain mukaan eduskunnan suostumusta.

4.3 Käsittelyjärjestys

Kanadan sekä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välinen lentoliikennesopimus ei sisällä määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, eikä esitykseen sisältyvä lakiehdotus koske perustuslakia sen 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Sopimus voidaan hallituksen käsityksen mukaan siten hyväksyä äänten enemmistöllä ja ehdotus sen voimaansaattamislaiksi voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että

> *Eduskunta hyväksyisi Kanadan sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välillä Brysselissä 17 päivänä joulukuuta 2009 tehdyn lentoliikennesopimuksen siltä osin kuin sopimus kuuluu Suomen toimivaltaan*

Koska sopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

Kanadan sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välisen lentoliikennesopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Kanadan sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välillä Brysselissä 17 päivänä joulukuuta 2009 tehdyn lentoliikennesopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Sopimuksen muiden määräysten voimaansaattamisesta ja tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, että tätä lakia sovelletaan ennen sopimuksen kansainvälistä voimaantuloa.

Helsingissä 4 päivänä joulukuuta 2014

Pääministeri

ALEXANDER STUBB

Liikenne- ja kuntaministeri *Paula Risikko*

Liitteet
Sopimusteksti

Kanadan sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välinen

LENTOLIIKENNESOPIMUS

SOPIMUS LENTOLIIKENTEESTÄ seuraavien välillä

KANADA

ja

ITÄVALLAN TASAVALTA,

BELGIAN KUNINGASKUNTA,

BULGARIAN TASAVALTA,

KYPROKSEN TASAVALTA,

TŠEKIN TASAVALTA,

TANSKAN KUNINGASKUNTA

VIRON TASAVALTA,

SUOMEN TASAVALTA,

RANSKAN TASAVALTA,

SAKSAN LIITTOTASAVALTA,

HELLEENIEN TASAVALTA,

UNKARIN TASAVALTA,

IRLANTI,

ITALIAN TASAVALTA,

LATVIAN TASAVALTA,

LIETTUAN TASAVALTA,

LUXEMBURGIN SUURHERTTUAKUNTA,

MALTA,

ALANKOMAIDEN KUNINGASKUNTA,

PUOLAN TASAVALTA,

PORTUGALIN TASAVALTA,

ROMANIA,

SLOVAKIAN TASAVALTA,

SLOVENIAN TASAVALTA,

ESPANJAN KUNINGASKUNTA,

RUOTSIN KUNINGASKUNTA,

ISON-BRITANNIAN JA POHJOIS-IRLANNIN YHDISTYNYT KUNINGASKUNTA

jotka ovat Euroopan yhteisön perustamissopimuksen osapuolia ja Euroopan unionin jäsenvaltioita, jäljempänä ’jäsenvaltiot’,

sekä EUROOPAN YHTEISÖ

Kanada ja jäsenvaltiot, jotka ovat Chicagossa 7 päivänä joulukuuta 1944 allekirjoitettavaksi avatun kansainvälistä siviili- ilmailua koskevan yleissopimuksen osapuolia, sekä Euroopan yhteisö, jotka

HALUAVAT edistää sellaista ilmailujärjestelmää, joka perustuu lentoyhtiöiden keskinäiseen kilpailuun markkinoilla, joilla valtion osallistuminen ja sääntely on mahdollisimman vähäistä;

HALUAVAT huolehtia lentoliikenteeseen liittyvistä eduistaan,

TUNNUSTAVAT tehokkaan lentoliikenteen tärkeyden kaupankäynnin, matkailun ja investointien edistämisessä,

HALUAVAT edistää lentoliikennepalveluja,

HALUAVAT varmistaa lentoliikenteen korkeimman mahdollisen turvallisuus- ja turvatason,

TAVOITTELEVAT PÄÄTTÄVÄISESTI sääntely-yhteistyöstä saatavia mahdollisia hyötyjä ja mahdollisuuksien mukaan sääntöjen ja lähestymistapojen yhdenmukaistamista,

TUNNUSTAVAT, että kilpailuun perustuvasta lentoliikenteestä ja elinkelpoisesta ilmailuteollisuudesta voidaan saada merkittäviä hyötyjä,

HALUAVAT tavoitella lentoliikenteen kilpailuympäristöä ja tunnustavat, että mahdolliset hyödyt voivat jäädä saamatta, jos lentoyhtiöillä ei ole tasapuolisia kilpailuedellytyksiä,

HALUAVAT tarjota lentoyhtiöilleen yhtäläiset ja tasavertaiset mahdollisuudet tarjota tässä sopimuksessa määrätyt lentoliikennepalvelut,

HALUAVAT turvata mahdollisimman suuren hyödyn matkustajille, rahdinlähettäjille, lentoyhtiöille, lentoasemille ja niiden työntekijöille sekä muille, jotka hyötyvät välillisesti,

VAHVISTAVAT ympäristönsuojelun merkityksen kehitettäessä kansainvälistä ilmailupolitiikkaa ja pantaessa sitä täytäntöön,

TOTEAVAT kuluttajien suojelun olevan tärkeää ja kannustavat asianmukaiseen kuluttajansuojaan lentoliikenteessä,

TOTEAVAT ilmailuelinkeinon tarvitsevan pääomaa lentoliikenteen kehittämiseksi entisestään,

HALUAVAT tehdä edellä mainittua yleissopimusta täydentävän sopimuksen lentoliikenteestä,

OVAT SOPINEET SEURAAVAA:

1 artikla

Otsakkeet ja määritelmät

1. Tässä sopimuksessa käytetään otsakkeita ainoastaan viittaustarkoituksiin.

2. Jollei toisin määrätä, tässä sopimuksessa tarkoitetaan

a) ’ilmailuviranomaisilla’ viranomaista tai henkilöä, jonka osapuolet ovat valtuuttaneet suorittamaan tässä sopimuksessa määrättyjä tehtäviä;

b) ’lentoliikenteellä’ aikataulun mukaista lentoliikennettä matkustajien ja rahdin, posti mukaan lukien, kuljettamiseksi erikseen tai yhdessä;

c) ’sopimuksella’ tätä sopimusta, kaikkia sen liitteitä ja kaikkia muutoksia sopimukseen tai sen liitteisiin;

d) ’lentoyhtiöllä’ tämän sopimuksen 3 artiklan mukaisesti nimettyä ja luvan saanutta lentoyhtiötä;

e) ’osapuolella’ joko Kanadaa tai jäsenvaltioita ja Euroopan yhteisöä yhdessä tai erikseen;

f) ’yleissopimuksella’ Chicagossa 7 päivänä joulukuuta 1944 allekirjoitettavaksi avattua kansainvälisen siviili-ilmailun yleissopimusta, mukaan lukien kaikki kyseisen yleissopimuksen 90 artiklan mukaisesti hyväksytyt liitteet ja kaikki sen 90 ja 94 artiklan mukaisesti hyväksytyt liitteiden tai yleissopimuksen muutokset, jos kyseiset liitteet ja muutokset ovat Kanadan ja jäsenvaltioiden hyväksymiä; ja

g) ’alueella’ Kanadan osalta sen lainsäädännössä määriteltyjä maa-alueita (mannermaata ja saaria), sisävesiä ja aluemerta, mukaan lukien ilmatila niiden yläpuolella; ja Euroopan yhteisön jäsenvaltioiden osalta maa-alueita (mannermaata ja saaria), sisävesiä ja aluemeriä, joihin sovelletaan Euroopan yhteisön perustamissopimusta, mainitussa perustamissopimuksessa tai sen korvaavassa oikeudellisessa välineessä säädettyjen edelly-

tysten mukaisesti, mukaan lukien ilmatila niiden yläpuolella; tämän sopimuksen soveltamisella Gibraltarin lentoasemaan ei katsota olevan vaikutusta Espanjan kuningaskunnan ja Yhdistyneen kuningaskunnan oikeudelliseen asemaan sen alueen suvereniteettia koskevassa riidassa, jolla kyseinen lentoasema sijaitsee, eikä Gibraltarin lentoaseman jättämiseen edelleen jäsenvaltioiden välillä 18 päivänä syyskuuta 2006 voimassa olleiden yhteisön ilmailualan toimenpiteiden ulkopuolelle Cordobassa 18 päivänä syyskuuta 2006 annetun Gibraltarin lentoasemaa koskevan ministereiden julistuksen mukaisesti;

2 artikla

Oikeuksien myöntäminen

1. Kumpikin osapuoli myöntää toiselle osapuolelle seuraavat oikeudet, joiden mukaisesti kyseisen osapuolen lentoyhtiöt voivat harjoittaa lentoliikennettä:

a) oikeus lentää laskeutumatta toisen osapuolen alueen yli;

b) oikeus laskeutua toisen osapuolen alueelle ilman kaupallista tarkoitusta;

c) siinä määrin kuin tämän sopimuksen nojalla on mahdollista, oikeus laskeutua toisen osapuolen alueelle tässä sopimuksessa vahvistetuilla reiteillä matkustajien ja rahdin, posti mukaan lukien, ottamiseksi tai jättämiseksi erikseen tai yhdessä; ja

d) muut tässä sopimuksessa vahvistetut oikeudet.

2. Kumpikin osapuoli myöntää tämän artiklan 1 kohdan a ja b alakohdassa vahvistetut oikeudet toiselle osapuolelle muiden kuin 3 artiklassa (Nimeäminen ja lupien myöntäminen ja peruuttaminen) tarkoitettujen toisen osapuolen lentoyhtiöiden osalta.

3 artikla

Nimeäminen ja lupien myöntäminen ja peruuttaminen

1. Osapuolet pitävät tämän sopimuksen mukaisena nimeämisenä toimilupia tai muita lupia, joita toinen osapuoli on myöntänyt lentoliikenteen harjoittamiseksi tämän sopimuksen mukaisesti. Toimiluvan tai muun luvan myöntäneen osapuolen ilmailuviranomaiset tarkistavat toisen osapuolen ilmailuviranomaisen pyynnöstä tällaisten toimilupien tai muiden lupien pätevyyden.

2. Vastaanotettuaan toisen osapuolen nimetyn lentoyhtiön hakemukset, jotka on toimitettu määrätyssä muodossa ja määrättyjä menettelyjä noudattaen, vastaanottava osapuoli antaa, lakiensa ja määräystensä mukaisesti, asianomaisen lentoyhtiön hakemat liikennöintiluvat ja muut luvat lentoliikenteen harjoittamiseksi mahdollisimman pienellä menettelyihin liittyvällä viiveellä, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

a) lentoyhtiö täyttää liikennöintiluvat ja muut luvat myöntävän osapuolen ilmailuviranomaisten tavallisesti soveltamien lakien ja määräysten mukaiset vaatimukset;

b) lentoyhtiö noudattaa liikennöintiluvat ja muut luvat myöntävän osapuolen lakeja ja määräyksiä;

c) jollei liitteestä 2 muuta johdu, Kanadan tapauksessa lentoyhtiö on jommankumman osapuolen kansalaisten tosiasiallisessa määräysvallassa, sillä on Kanadan myöntämä toimilupa ja sen päätoimipaikka on Kanadassa; jäsenvaltion tapauksessa lentoyhtiö on jommankumman osapuolen, Islannin, Liechtensteinin, Norjan tai Sveitsin kansalaisten tosiasiallisessa määräysvallassa, sillä on yhteisön myöntämä toimilupa ja sen päätoimipaikka on yhteisön jäsenvaltiossa; ja

d) lentoyhtiö noudattaa toiminnassaan tässä sopimuksessa määrättyjä ehtoja.

3. Osapuoli voi kieltäytyä myöntämästä tämän artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja liikennöintilupia tai muita lupia taikka peruuttaa liikennöintiluvat tai muut luvat kokonaan tai tilapäisesti tai asettaa niille ehtoja tai rajoituksia taikka muutoin keskeyttää toisen osapuolen lentoyhtiön tai lentoyhtiöiden toiminnan tai rajoittaa sitä, jos asianomainen lentoyhtiö ei noudata 2 kohdan määräyksiä tai jos osapuoli katsoo, että toisen osapuolen alueella sovellettavat ehdot eivät vastaa tasapuolisen kilpailuympäristön vaatimuksia sekä aiheuttavat huomattavaa haittaa tai vahinkoa sen lentoyhtiölle tai lentoyhtiöille 14 artiklan (Kilpailuympäristö) 5 kohdan mukaisesti.

4. Tämän artiklan 3 kohdassa lueteltuja oikeuksia saa käyttää vasta, kun sekakomiteaa on kuultu, jollei välitön toiminta ole välttämätöntä 2 kohdassa tarkoitettujen lakien ja

määräysten rikkomisen estämiseksi tai jollei lentoturvallisuus tai ilmailun turvaaminen edellytä toimia 6 artiklan (Siviili-ilmailun siviililentoturvallisuus) ja 7 artiklan (Siviili-ilmailun turvaaminen) määräysten mukaisesti.FI 6.8.2010 Euroopan unionin virallinen lehti L 207/35

4 artikla

Investoinnit

Kumpikin osapuoli sallii Kanadan tai jäsenvaltion tai jäsenvaltioiden kansalaisten täyden omistusoikeuden lentoyhtiöissään, jollei tämän sopimuksen liitteen 2 määräyksistä muuta johdu.

5 artikla

Lakien soveltaminen

Kumpikin osapuoli vaatii,

a) että lentoyhtiöt noudattavat sen alueelle saavuttaessa, sieltä lähdettäessä tai siellä ollessa asianomaisen osapuolen lakeja, määräyksiä ja menettelyjä, jotka koskevat kansainvälisessä liikenteessä olevien ilma-alusten saapumista sen alueelle, siellä oloa tai sieltä lähtöä sekä tällaisten ilma-alusten liikennöimistä ja lentämistä sen alueella; ja

b) että lentoyhtiöt sekä matkustajat, miehistön jäsenet ja rahti, posti mukaan lukien, noudattavat tai niiden osalta noudatetaan osapuolen alueen kautta kuljettaessa, sinne saavuttaessa, siellä oltaessa ja sieltä lähdettäessä asianomaisen osapuolen lakeja ja määräyksiä, jotka koskevat ilma-alusten matkustajien, miehistön jäsenten tai rahdin, posti mukaan lukien, saapumista osapuolen alueelle, siellä oloa tai sieltä lähtöä (kuten maahantuloa, selvitystä, kauttakulkua, siviili-ilmailun turvaamista, maahanmuuttoa, passeja, tullia ja karanteenia koskevia määräyksiä). Tällaisia lakeja ja määräyksiä soveltaessaan kumpikin osapuoli antaa lentoyhtiöille samanlaisiin ehtoihin perustuvan kohtelun, joka ei ole epäedullisempi kuin sen omille lentoyhtiöille tai muille samanlaista kansainvälistä lentoliikennettä harjoittaville lentoyhtiöille annettava kohtelu.

6 artikla

Siviili-ilmailun turvallisuus

1. Osapuolet korostavat pitävänsä tärkeänä tiivistä yhteistyötä siviili-ilmailun turvallisuuden alalla. Tämän vuoksi osapuolet sitoutuvat jatkamaan yhteistyötä myös lentotoiminnan osalta, erityisesti mahdollistaakseen sellaisten tietojen jakamisen, joilla voi olla vaikutusta kansainvälisen ilmailun turvallisuuteen, sekä toistensa valvontatoimintaan osallistumisen tai yhteisen valvontatoiminnan harjoittamisen siviili-ilmailun turvallisuuden alalla sekä yhteisten hankkeiden ja aloitteiden kehittämisen, myös kolmansien maiden kanssa. Tätä yhteistyötä kehitetään Prahassa 6 päivänä toukokuuta 2009 tehdyn Kanadan ja Euroopan yhteisön välisen siviili-ilmailun turvallisuutta koskevan sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien asioiden osalta kyseisen sopimuksen puitteissa.

2. Toinen osapuoli ja sen ilmailuviranomaiset kelpuuttavat lentoliikenteen harjoittamiseen lentokelpoisuustodistukset, pätevyystodistukset ja lupakirjat, jotka toinen osapuoli on ilmailuviranomaistensa välityksellä antanut tai hyväksynyt Kanadan ja Euroopan yhteisön välisen siviili-ilmailun turvallisuutta koskevan sopimuksen sovellettavien määräysten mukaisesti, jos tällaiset todistukset ja lupakirjat on annettu tai hyväksytty vähintään yleissopimukseen perustuvien vaatimusten mukaisesti ja niitä noudattaen.

3. Jos 2 kohdassa tarkoitettuihin todistuksiin tai lupakirjoihin, joita jommankumman osapuolen ilmailuviranomaiset ovat myöntäneet jollekin henkilölle tai lentoyhtiölle tai jonkin lentoliikenteessä käytettävän ilma-aluksen osalta, liittyvistä oikeuksista tai ehdoista voi aiheutua eroja, jotka johtavat yleissopimuksen mukaisesti vahvistettujen vaatimusten alittumiseen, ja kyseisestä erosta on ilmoitettu Kansainväliselle siviili-ilmailujärjestölle, tai jos kyseiset viranomaiset soveltavat vaatimusta tai vaatimuksia, jotka ovat tiukempia tai erilaisia kuin yleissopimuksen mukaisesti vahvistetut vaatimukset, toinen osapuoli voi pyytää sekakomitean puitteissa neuvotteluja osapuolten välillä kyseisen käytännön selventämiseksi. Siihen asti, kun neuvotteluissa päästään yh-

teisymmärrykseen, osapuolten on toistensa todistusten ja lupakirjojen vastavuoroisen tunnustamisen hengessä edelleen tunnustettava todistukset ja lupakirjat, jotka toisen osapuolen ilmailuviranomaiset ovat hyväksyneet. Jos Prahassa 6 päivänä toukokuuta 2009 tehdyssä Kanadan ja Euroopan unionin välisessä siviili-ilmailun turvallisuutta koskevassa sopimuksessa on määräyksiä todistusten ja lupakirjojen vastavuoroisesta tunnustamisesta, kunkin osapuolen on sovellettava niitä.

4. Sovellettavien lakien ja Prahassa 6 päivänä toukokuuta 2009 tehdyn Kanadan ja Euroopan yhteisön välisen siviili-ilmailun turvallisuutta koskevan sopimuksen mukaisesti osapuolet pitävät päämääränään todistusten ja lupakirjojen vastavuoroista hyväksymistä mainitun sopimuksen kattamien asioiden osalta.

5. Osapuoli tai sen toimivaltaiset ilmailuviranomaiset voivat pyytää milloin tahansa toisen osapuolen tai sen toimivaltaisten ilmailuviranomaisten kanssa neuvotteluja niiden soveltamista turvallisuusvaatimuksista. Jos osapuoli tai sen toimivaltaiset ilmailuviranomaiset, jotka ovat pyytäneet neuvotteluja, toteavat tällaisten neuvottelujen tuloksena, että toinen osapuoli tai sen toimivaltaiset ilmailuviranomaiset eivät tosiasiallisesti sovella kyseisillä aloilla turvallisuusvaatimuksia, jotka, jollei muuta päätetä, vastaavat vähintään yleissopimuksen mukaisesti vahvistettuja vähimmäisvaatimuksia, toiselle osapuolelle tai sen toimivaltaisille ilmailuviranomaisille on ilmoitettava tällaisista huomioista sekä kyseisten vähimmäisvaatimusten noudattamisen edellyttämistä toimista. Jos toinen osapuoli tai sen toimivaltaiset ilmailuviranomaiset eivät toteuta asianmukaisia korjaavia toimia viidentoista (15) päivän tai muun mahdollisesti päätettävän ajan kuluessa, osapuolella tai sen toimivaltaisilla ilmailuviranomaisilla, jotka ovat pyytäneet neuvotteluja, on oikeus peruuttaa kokonaan tai tilapäisesti liikennöintiluvat tai tekniset luvat tai rajoittaa niitä taikka keskeyttää muulla tavoin sellaisen lentoyhtiön toiminta, jonka turvallisuusvalvonta on toisen osapuolen tai sen toimivaltaisten ilmailuviranomaisten vastuulla, tai rajoittaa tätä toimintaa.FI L 207/36 Euroopan unionin virallinen lehti 6.8.2010

6. Kumpikin osapuoli hyväksyy sen, että toisen osapuolen ilmailuviranomaiset voivat tehdä mille tahansa osapuolen lentoyhtiön liikennöimälle tai sen puolesta liikennöidylle ilma-alukselle toisen osapuolen alueella asematasotarkastuksen tarkistaakseen ilma-aluksen ja sen miehistön jäsenten asiakirjojen voimassaolon sekä ilma-aluksen ja sen laitteiden silmämääräisesti havaittavan kunnon edellyttäen, että tällainen tarkastus ei aiheuta lentotoiminnalle kohtuutonta viivytystä.

7. Jos osapuolen ilmailuviranomaiset toteavat asematasotarkastuksen tehtyään, että ilma-alus tai lentotoiminta ei täytä yleissopimuksen mukaisesti vahvistettuja voimassa olevia vähimmäisvaatimuksia tai että yleissopimuksen mukaisesti vahvistettujen voimassa olevien vähimmäisvaatimusten tosiasiallisessa täyttämisessä ja soveltamisessa on puutteita, kyseisen osapuolen ilmailuviranomaiset ilmoittavat ilma-alusta käyttävän lentoyhtiön turvallisuusvalvonnasta vastaaville osapuolen ilmailuviranomaisille tällaisista huomioista sekä kyseisten vähimmäisvaatimusten noudattamisen edellyttämistä toimista. Jos korjaavia toimia ei toteuteta viidentoista (15) päivän kuluessa, liikennöintiluvat tai tekniset luvat voidaan peruuttaa kokonaan tai tilapäisesti tai rajoittaa niitä taikka ilma-alusta käyttävän lentoyhtiön toiminta voidaan muutoin keskeyttää tai rajoittaa sitä. Samaan voidaan päätyä, jos asematasotarkastuksesta kieltäydytään.

8. Kummallakin osapuolella on toimivaltaisten ilmailuviranomaistensa välityksellä oikeus toteuttaa viipymättä toimia kuten peruuttaa kokonaan tai tilapäisesti liikennöintiluvat tai tekniset luvat tai rajoittaa niitä taikka muutoin keskeyttää toisen osapuolen lentoyhtiön toiminta tai rajoittaa sitä, jos viranomaiset katsovat, että se on siviili-ilmailun turvallisuudelle välittömästi aiheutuvan uhan vuoksi tarpeen. Jos se on käytännössä mahdollista, tällaisia toimenpiteitä toteuttavan osapuolen on pyrittävä kuulemaan toista osapuolta ennen toimiin ryhtymistä.

9. Tämän artiklan 5, 7 tai 8 kohdan mukaisesti toteutetut osapuolen tai sen toimivaltaisten ilmailuviranomaisten toimet on keskeytettävä heti, kun niille ei enää ole perusteita.

7 artikla

Siviili-ilmailun turvaaminen

1. Osapuolet vakuuttavat kansainväliseen oikeuteen perustuvien oikeuksiensa ja velvoitteidensa mukaisesti, että niiden keskinäinen velvoite varmistaa siviili-ilmailun turvaaminen siihen kohdistuvilta laittomilta teoilta on olennainen osa tätä sopimusta.

2. Rajoittamatta osapuolten kansainväliseen oikeuteen perustuvia yleisiä oikeuksia ja velvoitteita osapuolten on noudatettava erityisesti seuraavien sopimusten määräyksiä: Tokiossa 14 päivänä syyskuuta 1963 tehty yleissopimus rikoksista ja eräistä muista teoista ilma-aluksissa, Haagissa 16 päivänä joulukuuta 1970 tehty yleissopimus ilma-alusten laittoman haltuunoton ehkäisemisestä, Montrealissa 23 päivänä syyskuuta 1971 tehty siviili-ilmailun turvallisuuteen kohdistuvien laittomien tekojen ehkäisemistä koskeva yleissopimus, Montrealissa 24 päivänä helmikuuta 1988 tehty kansainväliseen siviili-ilmailuun käytettävillä lentoasemilla tapahtuvien laittomien väkivallantekojen ehkäisemistä koskeva lisäpöytäkirja, Montrealissa 1 päivänä maaliskuuta 1991 tehty yleissopimus muovailtavien räjähteiden merkitsemisestä tunnistamista varten ja muut osapuolia sitovat monenväliset sopimukset, jotka koskevat siviili- ilmailun turvaamista.

3. Osapuolet antavat pyynnöstä toisilleen kaikkea tarpeellista apua siviili-ilma-alusten laittoman haltuunoton ja muiden sellaisten laittomien toimien torjumiseksi, jotka vaarantavat tällaisten ilma-alusten, niiden matkustajien ja miehistön jäsenten, lentoasemien ja lennonvarmistuksen turvallisuuden, sekä apua kaikkien muiden siviili-ilmailua uhkaavien vaaratekijöiden torjumiseksi.

4. Osapuolet noudattavat Kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön vahvistamia siviili-ilmailun turvaamista koskevia määräyksiä, jotka on otettu kansainvälisen siviili-ilmailun yleissopimuksen liitteiksi, jos näitä turvamääräyksiä sovelletaan osapuoliin. Osapuolet edellyttävät, että niiden rekisterissä olevien ilma-alusten käyttäjät sekä sellaiset käyttäjät, joiden päätoimipaikka tai vakinainen kotipaikka on niiden alueella, ja niiden alueella olevien lentoasemien pitäjät toimivat kyseisten siviili-ilmailun turvaamista koskevien määräysten mukaisesti. Näin ollen kumpikin osapuoli ilmoittaa pyynnöstä toiselle osapuolelle kaikista määräystensä ja toimintatapojensa eroista suhteessa tässä kohdassa tarkoitetuissa liitteissä määrättyihin siviili-ilmailun turvavaatimuksiin, jos nämä erot ylittävät kyseiset vaatimukset tai täydentävät niitä ja jos niillä on merkitystä toisen osapuolen toiminnalle. Kumpikin osapuoli voi milloin tahansa pyytää tällaisista eroista keskustelemiseksi toisen osapuolen kanssa neuvotteluja, jotka on toteutettava kohtuullisen ajan kuluessa.

5. Valtioiden itsemääräämisoikeuden täysimääräisesti huomioon ottaen ja sitä kunnioittaen kumpikin osapuoli suostuu siihen, että tämän artiklan 4 kohdassa tarkoitettuja ilma-alusten käyttäjiä voidaan vaatia noudattamaan mainitussa kohdassa tarkoitettuja toisen osapuolen edellyttämiä siviili-ilmailun turvaamista koskevia määräyksiä saavuttaessa kyseisen toisen osapuolen alueelle, sieltä lähdettäessä tai siellä oltaessa. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen alueella sovelletaan tosiasiallisesti riittäviä toimenpiteitä ilma-aluksen suojaamiseksi sekä matkustajien, miehistön jäsenten, matkatavaroiden, käsimatkatavaroiden, rahdin, postin ja ilma-aluksen varastojen turvatarkastamiseksi ennen ilma-alukseen nousua tai ilma-aluksen lastaamista.

6. Osapuolet sopivat tavoittelevansa toistensa turvavaatimusten vastavuoroista tunnustamista sekä tiivistä ja vastavuoroista yhteistyötä laadunvalvontatoimenpiteissä. Lisäksi osapuolet sopivat luovansa tarvittaessa ja osapuolten erikseen tekemien päätösten pohjalta edellytyksiä yhden turvatarkastuksen periaatteen käyttöön ottamiseksi osapuolten alueiden välisillä lennoilla siten, että vaihtomatkustajat ja -matkatavarat ja/tai siirtorahti vapautetaan uudelleentarkastuksesta. Tätä varten ne tekevät hallinnollisia järjestelyjä, jotka mahdollistavat neuvottelemisen olemassa olevista tai suunnitelluista siviili-ilmailun turvatoimenpiteistä sekä osapuolten toteuttamia laadunvalvontatoimenpiteitä koskevan yhteistyön ja tietojen jakamisen. Osapuolet kuulevat toisiaan suunnitelluista turvatoimenpiteistä, joilla on merkitystä toiminnanharjoittajille tällaisten hallinnollisten järjestelyjen toisen osapuolen alueella.

7. Kumpikin osapuoli pyrkii, jos se on käytännössä mahdollista, vastaamaan kaikkiin

toisen osapuolen pyyntöihin, jotka koskevat kohtuudella toteutettavissa olevia erityisiä turvatoimenpiteitä tiettyä lentoa tai tiettyä lentojen sarjaa koskevaan erityiseen uhkaan vastaamiseksi.

8. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä jommankumman alueella suoritettavien turvatarkastusten osalta vahvistamalla mekanismeja, hallinnolliset järjestelyt mukaan lukien, tietojen vastavuoroiseksi vaihtamiseksi turvatarkastusten tuloksista. Osapuolet sopivat suhtautuvansa myönteisesti pyyntöihin, jotka koskevat osallistumista tarkkailijana toisen osapuolen tekemiin turvatarkastuksiin.

9. Jos siviili-ilma-alukseen kohdistuu tai sitä uhkaa laiton haltuunotto tai ilma-aluksen turvallisuuteen, sen matkustajiin tai miehistön jäseniin, lentoasemiin tai lennonvarmistuslaitteisiin kohdistuu muu laiton teko, osapuolet avustavat toisiaan helpottamalla yhteyksiä ja toteuttamalla muita asianmukaisia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on nopeasti ja turvallisesti saattaa päätökseen tällainen tapaus tai sen uhka.

10. Jos osapuolella on perusteltua syytä uskoa, että toinen osapuoli on poikennut tämän artiklan määräyksistä, se voi toimivaltaisten viranomaistensa välityksellä pyytää neuvotteluja. Tällaiset neuvottelut on aloitettava viidentoista (15) päivän kuluessa pyynnöstä. Jos tyydyttävään sopimukseen ei päästä viidentoista (15) päivän kuluessa neuvottelujen aloittamisesta, neuvotteluja pyytäneellä osapuolella on oikeus ryhtyä toimiin kieltäytyäkseen myöntämästä toisen osapuolen lentoyhtiölle lupia tai peruuttaakseen luvat, rajoittaakseen niiden soveltamista tai asettaakseen niille aiheellisia ehtoja. Hätätilassa tai estääkseen sen, että tämän artiklan määräysten noudattamatta jättäminen jatkuu, osapuoli, joka uskoo toisen osapuolen poikkeavan tämän artiklan määräyksistä, voi toteuttaa aiheellisia tilapäisiä toimia milloin tahansa.

11. Osapuolet vahvistavat, että harkitessaan turvatoimia osapuolen on arvioitava mahdolliset kielteiset taloudelliset ja toiminnalliset vaikutukset tämän sopimuksen mukaiseen lentoliikenteeseen, ja lain sallimissa rajoissa, otettava tällaiset tekijät huomioon määritellessään, mitkä toimenpiteet ovat tarpeen ja aiheellisia kyseisten turvanäkökohtien käsittelemiseksi, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tarvetta toteuttaa välittömiä lentoliikenteen turvatoimenpiteitä.

8 artikla

Tullit, verot ja maksut

1. Kumpikin osapuoli vapauttaa, vastavuoroisesti ja siinä määrin kuin se on kansallisten lakien ja määräysten nojalla mahdollista, kansainvälisessä lentoliikenteessä käytettävät toisen osapuolen lentoyhtiöiden ilma-alukset, niiden vakiovarusteet, poltto- ja voiteluaineet, tekniset kulutustarvikkeet, maalaitteet, varaosat (mukaan lukien moottorit), ilma-alusten varastot (mukaan lukien muun muassa elintarvikkeet, juomat ja alkoholi, tupakka ja muut tuotteet, jotka on tarkoitettu myytäviksi matkustajille tai heidän kulutettavakseen lennon aikana rajoitettuina määrinä) sekä muut tarvikkeet, jotka on tarkoitettu tai joita käytetään yksinomaan kansainvälisessä liikenteessä liikennöivän ilma-aluksen toimintaa tai huoltoa varten, kaikista tuontirajoituksista, omaisuusveroista, tulleista, valmisteveroista ja muista vastaavista korvauksista ja maksuista, joita osapuolet asettavat ja jotka eivät perustu annettujen palvelujen kustannuksiin.

2. Kumpikin osapuoli vapauttaa, vastavuoroisesti ja siinä määrin kuin se on kansallisten lakien ja määräysten nojalla mahdollista, tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista veroista, tulleista, korvauksista ja maksuista myös seuraavat, lukuun ottamatta maksuja, jotka perustuvat annettujen palvelujen kustannuksiin:

a) ilma-alukseen kohtuullisissa rajoissa otetut osapuolen alueelle tuodut tai sieltä hankitut ilma-aluksen varastot, jotka on tarkoitettu käytettäväksi toisen osapuolen lentoyhtiön kansainvälisessä lentoliikenteessä liikennöivässä ilma-aluksessa maasta ulos suuntautuvalla lennolla silloinkin, kun näitä varastoja käytetään lennettäessä kyseisen alueen yllä tapahtuvalla matkaosuudella;

b) osapuolen alueelle tuodut maalaitteet ja varaosat (mukaan lukien moottorit), jotka on tarkoitettu toisen osapuolen lentoyhtiön kansainvälisessä liikenteessä käytettävän ilma-aluksen huoltoa tai korjausta varten, sekä tietokonelaitteet ja niiden osat, joita tarvitaan

matkustajien tai rahdin käsittelyyn tai turvatarkastuksiin;

c) osapuolen alueelle tuodut tai sieltä hankitut poltto- ja voiteluaineet ja tekniset kulutustarvikkeet, jotka on tarkoitettu käytettäväksi toisen osapuolen lentoyhtiön kansainvälisessä lentoliikenteessä liikennöivässä ilma-aluksessa maasta ulos suuntautuvalla lennolla silloinkin, kun näitä varastoja käytetään lennettäessä kyseisen alueen yllä tapahtuvalla matkaosuudella; ja

d) painotuotteet, mukaan lukien lentoliput, lippukuoret, lentorahtikirjat ja muu asiaan liittyvä mainosaineisto, jota lentoyhtiöt jakavat veloituksetta.

3. Osapuolen lentoyhtiön käyttämässä ilma-aluksessa olevia vakiovarusteita tai siinä tavallisesti säilytettäviä varusteita tai tarvikkeita saa purkaa toisen osapuolen alueella ainoastaan kyseisen alueen tulliviranomaisten luvalla. Tällaisessa tapauksessa nämä varusteet ja tarvikkeet voidaan vaatia asettamaan mainittujen viranomaisten valvontaan siihen asti, kun ne viedään uudelleen maasta tai toimitetaan muulla tavoin pois tullimääräysten mukaisesti.

4. Tässä artiklassa määrättyjä vapautuksia sovelletaan myös silloin, kun osapuolen lentoyhtiöt ovat tehneet toisen lentoyhtiön kanssa, jolle toinen osapuoli on myöntänyt vastaavat vapautukset, sopimuksen tämän artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen tarvikkeiden lainaamisesta tai siirtämisestä toisen osapuolen alueella.

5. Tämä sopimus ei vaikuta jäsenvaltioiden ja Kanadan välillä voimassa olevien, tulojen ja pääoman kaksinkertaisen verotuksen välttämistä koskevien yleissopimusten määräyksiin.

9 artikla

Tilastot

1. Kumpikin osapuoli toimittaa toiselle osapuolelle kansallisten lakien ja määräysten mukaisesti vaaditut tilastot sekä pyynnöstä muita saatavilla olevia tilastotietoja, joita voidaan kohtuudella tarvita lentoliikenteen harjoittamisen arviointiin.

2. Osapuolet tekevät sekakomiteassa yhteistyötä, jolla helpotetaan niiden välistä tilastotietojen vaihtoa lentoliikenteen kehittymisen seuraamiseksi.

10 artikla

Kuluttajien etu

1. Kumpikin osapuoli tunnustaa kuluttajien etujen suojelun tärkeyden ja voi syrjimättömin perustein toteuttaa tai vaatia lentoyhtiöitä toteuttamaan kohtuullisia ja oikeasuhteisia toimenpiteitä muun muassa seuraavien asioiden osalta:

a) lentoyhtiöille suoritettujen ennakkomaksujen suojaaminen;

b) lennolle pääsyn epäämisestä aiheutuvia korvauksia koskevat aloitteet;

c) palautukset matkustajille;

d) lennosta todellisuudessa vastaavan lentoliikenteen harjoittajan julkistaminen;

e) sen omien lentoyhtiöiden taloudellinen tila;

f) matkustajavastuuvakuutus; ja

g) esteetöntä pääsyä koskevat toimenpiteet.

2. Osapuolet pyrkivät kuulemaan toisiaan sekakomiteassa kuluttajien etua koskevista asioista, myös suunnittelemistaan toimenpiteistä, tavoitteenaan yhdenmukaistaa lähestymistavat siinä määrin kuin mahdollista.

11 artikla

Mahdollisuus käyttää lentoasemia, laitteita ja palveluja

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että toisen osapuolen lentoyhtiöillä on ilman syrjintää mahdollisuus käyttää lentoasemia, lentoväyliä, lennonjohto- ja lennonvarmistuspalveluja sekä siviili-ilmailun turvaamiseen, maahuolintaan ja muihin niihin liittyviin toimintoihin tarkoitettuja laitteita ja palveluja sen alueella heti, kun ne tulevat käytettäviksi.

2. Osapuolet toteuttavat kaikki mahdolliset kohtuudella toteutettavissa olevat toimenpiteet varmistaakseen laitteiden ja palvelujen tosiasiallisen käyttömahdollisuuden oikeudellisten, operatiivisten ja fyysisten rajoitusten puitteissa sekä oikeudenmukaisiin ja tasavertaisiin mahdollisuuksiin perustuen ja noudattaen avoimia menettelyjä käyttömahdollisuuden saamiseksi.

3. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen menettelyjä, ohjeita ja määräyksiä lähtö- ja saapumisaikojen hallinnoimiseksi sen alueel-

la sijaitsevilla lentoasemilla sovelletaan avoimesti, tehokkaasti ja syrjimättömästi.

4. Jos osapuoli katsoo toisen osapuolen rikkovan tätä artiklaa, se voi ilmoittaa havainnostaan toiselle osapuolelle ja pyytää neuvotteluja 17 artiklan (Sekakomitea) 4 kohdan mukaisesti.

12 artikla

Lentoasemien, laitteiden ja palvelujen käytöstä perittävät maksut

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että käyttömaksut, joita sen maksuja perivät toimivaltaiset viranomaiset tai elimet voivat määrätä toisen osapuolen lentoyhtiöille lennonvarmistus- ja lennonjohtopalvelujen käytöstä, ovat oikeantasoisia ja kohtuullisia sekä perustuvat kustannuksiin eivätkä ole perusteettomasti syrjiviä. Kaikki tällaiset käyttömaksut toisen osapuolen lentoyhtiöille on joka tapauksessa asetettava vähintään yhtä suotuisin ehdoin kuin minkä tahansa muun lentoyhtiön saatavilla olevat suotuisimmat ehdot.

2. Kumpikin osapuoli varmistaa, että käyttömaksut, joita sen maksuja perivät toimivaltaiset viranomaiset tai elimet voivat määrätä toisen osapuolen lentoyhtiöille lentoasemiin sekä siviili-ilmailun turvaamiseen ja muihin niihin liittyviin toimintoihin tarkoitettujen laitteiden ja palvelujen käytöstä, ovat oikeantasoisia ja kohtuullisia eivätkä perusteettomasti syrjiviä ja jakautuvat tasaisesti käyttäjäryhmien kesken. Näissä maksuissa voidaan ottaa huomioon kaikki kustannukset, joita toimivaltaisille viranomaisille tai elimille aiheutuu tarvittavien lentoasema- ja siviili-ilmailun turvalaitteiden ja -palvelujen tarjoamisesta kyseisellä lentoasemalla tai kyseisessä lentoasemajärjestelmässä, mutta niiden määrä ei saa ylittää kyseisiä kustannuksia. Tällaisiin maksuihin voi sisältyä kohtuullinen tuotto poistojen jälkeen. Laitteita ja palveluja, joiden käytöstä peritään maksuja, on tarjottava tehokkaasti ja taloudellisesti. Kaikki tällaiset käyttömaksut toisen osapuolen lentoyhtiöille on joka tapauksessa asetettava vähintään yhtä suotuisin ehdoin kuin minkä tahansa muun lentoyhtiön saatavilla olevat suotuisimmat ehdot silloin, kun maksuja asetetaan.

3. Kumpikin osapuoli kannustaa alueellaan toimivia maksuja periviä toimivaltaisia viranomaisia ja elimiä neuvottelemaan laitteita ja palveluja käyttävien lentoyhtiöiden tai niiden edustajien kanssa sekä maksuja periviä toimivaltaisia viranomaisia ja elimiä ja lentoyhtiöitä tai niiden edustajia vaihtamaan keskenään tarvittavia tietoja maksujen kohtuullisuuden määrittämiseksi tämän artiklan 1 ja 2 kohdassa vahvistettujen periaatteiden mukaisesti. Kumpikin osapuoli kannustaa maksuja periviä toimivaltaisia viranomaisia ilmoittamaan käyttäjille kaikista käyttäjämaksujen muutosehdotuksista kohtuullisen hyvissä ajoin, jotta ne voivat ottaa käyttäjien mielipiteet huomioon, ennen kuin muutoksia tehdään.

4. Jäljempänä olevan 21 artiklan (Riitojen ratkaiseminen) mukaisissa riitojenratkaisumenettelyissä kummankaan osapuolen ei katsota rikkovan tämän artiklan määräyksiä, paitsi

a) jos se jättää tutkimatta kohtuullisessa ajassa toisen osapuolen valituksen kohteena olevan maksun tai käytännön; tai

b) jos se jättää tällaisen tutkinnan jälkeen ryhtymättä kaikkiin toteutettavissaan oleviin toimenpiteisiin korjatakseen tämän artiklan määräysten vastaisen maksun tai käytännön.

13 artikla

Kaupalliset puitteet

1. Kumpikin osapuoli antaa molempien osapuolten lentoyhtiöille oikeudenmukaiset ja yhtäläiset mahdollisuudet tarjota tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia lentoliikennepalveluja.

Kapasiteetti

2. Kumpikin osapuoli antaa toisen osapuolen kaikkien lentoyhtiöiden määritellä tämän sopimuksen mukaisesti tarjoamiensa lentoliikennepalvelujen vuorotiheyden ja kapasiteetin markkinoilla vallitsevien kaupallisten näkökohtien perusteella. Kumpikaan osapuoli ei saa yksipuolisesti rajoittaa liikenteen määrää, vuorotiheyttä tai palvelun säännöllisyyttä eikä toisen osapuolen lentoyhtiöiden käyttämien ilma-alusten tyyppiä tai tyyppejä, eikä se saa edellyttää toisen osapuolen lentoyhti-

öiden aikataulujen, tilauslento-ohjelmien tai toimintasuunnitelmien toimittamista, paitsi jos tekniset, liikenne- tai ympäristöseikat (paikallinen ilmanlaatu ja melu) yhtäläisillä ehdoilla mahdollisesti edellyttävät sitä yleissopimuksen 15 artiklan mukaisesti.

Yhteisten reittitunnusten käyttö

3. a) Jollei osapuolten asianomaiseen toimintaan tavallisesti soveltamista viranomaisvaatimuksista muuta johdu, mikä tahansa toisen osapuolen lentoyhtiö voi tehdä yhteistyöjärjestelyjä, joiden tavoitteena on

i) tarjota tietyillä reiteillä lentoliikennepalveluja myymällä kuljetuksia omalla reittitunnuksellaan millä tahansa Kanadan tai jäsenvaltioiden ja/tai minkä tahansa kolmannen maan lentoyhtiön liikennöimillä lennoilla; ja/tai minkä tahansa maan pintaliikenteen (maa- tai meriliikenteen) harjoittajan kuljetuksen yhteydessä,

ii) liikennöidä minkä tahansa muun lentoyhtiön reittitunnuksella, jos kyseinen lentoyhtiö on saanut osapuolen ilmailuviranomaisilta luvan myydä kuljetuksia omalla reittitunnuksellaan osapuolen minkä tahansa lentoyhtiön liikennöimillä lennoilla.

b) Osapuoli voi vaatia, että kaikilla yhteisten reittitunnusten käyttöön osallistuvilla lentoyhtiöillä on oltava siihen tarvittavat asianmukaiset reittioikeudet.

c) Osapuoli ei saa kieltäytyä myöntämästä lupaa 3 kohdan a alakohdan i alakohdassa tarkoitettuun liikennöintiin yhteisin reittitunnuksin sillä perusteella, että ilma-alusta käyttävällä lentoyhtiöllä ei ole oikeutta liikennöidä muiden lentoyhtiöiden reittitunnuksilla.

d) Osapuolet velvoittavat kaikkia yhteisten reittitunnusten käyttöä koskeviin järjestelyihin turvautuvia lentoyhtiöitä varmistamaan, että matkustajat saavat kaikki tiedot matkan jokaisen osan liikenteenharjoittajasta ja kuljetusmuodosta.

Maahuolinta

4. Kumpikin osapuoli sallii alueellaan toimiville toisen osapuolen lentoyhtiöille

a) vastavuoroisesti niiden oman maahuolinnan suorittamisen osapuolen alueella ja valintansa mukaan osapuolen toimivaltaisten viranomaisten maahuolintapalvelujen tarjoamiseen hyväksymien toimijoiden tarjoamien maahuolintapalvelujen käyttämisen kokonaan tai osittain; ja

b) maahuolintapalvelujen tarjoamisen muille samalla lentoasemalla toimiville lentoyhtiöille, jos palvelujen tarjoamiseen on lupa ja ne ovat sovellettavien lakien ja määräysten mukaisia.

5. Tämän artiklan 4 kohdan a ja b alakohdassa määrättyjen oikeuksien käyttämistä voivat rajoittaa ainoastaan fyysiset tai operatiiviset rajoitteet, joihin ovat syynä ensisijaisesti lentoaseman turvallisuus- ja turvanäkökohdat. Rajoituksia on sovellettava yhtenäisesti, ja niiden ehtojen on oltava vähintään yhtä suotuisat kuin samanlaista kansainvälistä lentoliikennettä rajoitusten soveltamisaikana harjoittavan minkä tahansa maan minkä tahansa lentoyhtiön saatavilla olevat suotuisimmat ehdot.

Lentoyhtiöiden edustajat

6. Kumpikin osapuoli sallii, että

a) toisen osapuolen lentoyhtiö tuo vastavuoroisesti osapuolen alueelle ja pitää siellä edustajiaan sekä kaupallista henkilökuntaa, hallinto- ja myyntihenkilöstöä ja teknistä, operatiivista ja muuta erikoistunutta henkilöstöä, joka on tarpeen palvelun suorittamiseksi;

b) toisen osapuolen lentoyhtiöt huolehtivat halutessaan tällaisista henkilöstötarpeista käyttämällä omaa henkilökuntaansa tai osapuolen alueella toimivan jonkin muun sellaisen organisaation, yrityksen tai lentoyhtiön palveluja, jolla on lupa suorittaa tällaisia palveluja muille lentoyhtiöille; ja

c) toisen osapuolen lentoyhtiöt perustavat osapuolen alueelle toimistoja lentoliikennepalvelujen ja niihin liittyvien toimintojen myymiseksi ja myynnin edistämiseksi.

7. Kumpikin osapuoli velvoittaa toisen osapuolen lentoyhtiöiden edustajat ja henkilöstön noudattamaan lakejaan ja määräyksiään. Tällaisten lakien ja määräysten mukaisesti

a) kumpikin osapuoli myöntää viivyttelemättä tarvittavat työluvat, vierailijaviisumit tai muut asiakirjat 6 kohdassa tarkoitetuille edustajille ja henkilöstölle; ja

b) kumpikin osapuoli helpottaa ja nopeuttaa enintään yhdeksänkymmentä (90) päivää

kestäviä eräitä tilapäisiä tehtäviä suorittavien henkilöiden työlupia koskevien vaatimusten hyväksymistä.

Myynti, paikalliset kulut ja varojen siirto

8. Kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen lentoyhtiöiden

a) myydä alueellaan lentoliikennepalveluja suoraan tai, lentoyhtiön harkinnan mukaan, asiamiestensä välityksellä sekä myydä liikennepalveluja alueensa valuutalla tai, lentoyhtiön harkinnan mukaan, muiden maiden vapaasti vaihdettavilla valuutoilla, ja kuka tahansa on vapaa ostamaan tällaisia liikennepalveluja kyseisten lentoyhtiöiden hyväksymällä valuutalla;

b) maksaa paikalliset kulunsa, mukaan lukien polttoaineostokset, alueellaan paikallisella valuutalla tai, lentoyhtiöiden harkinnan mukaan, vapaasti vaihdettavilla valuutoilla; ja

c) pyynnöstä vaihtaa ja lähettää ulkomaille normaalista toiminnastaan kertyneitä varoja. Tällainen vaihto ja lähettäminen on luvallista ilman rajoituksia tai viivytyksiä niillä valuutanvaihdon markkinakursseilla, joita sovelletaan siirtotoimeksiannon ajankohtana, ja niistä ei saa periä muita maksuja kuin pankkien tällaisista toimista tavallisesti perimät palvelumaksut.

Intermodaaliliikenne

9. Kumpikin osapuoli sallii lentoyhtiöiden

a) tarjota matkustaja- ja yhdistelmäliikennepalveluja, joissa lentoliikenteeseen yhdistetään pintaliikennepalveluja (maa- tai meriliikennepalveluja). Lentoyhtiöt voivat tarjota tällaisia liikennepalveluja tekemällä järjestelyjä pintaliikenteen harjoittajien kanssa tai päättää hoitaa pintaliikennepalvelun itse;

b) tarjota rahtiliikennepalveluja yhdistämällä pintaliikennepalveluja (maa- tai meriliikennepalveluja) rajoituksetta lentoliikennepalveluihin rahdin kuljettamiseksi mihin tahansa paikkaan tai mistä tahansa paikasta osapuolten alueilla tai kolmansissa maissa, mukaan lukien kuljetukset kaikille tullipalveluja tarjoaville lentoasemille ja lentoasemilta, ja tarvittaessa tullaamattoman rahdin kuljetus sovellettavien lakien ja määräysten mukaisesti; käyttää tullipalveluja ja rahdinkäsittelylaitteita pinta- tai ilmaliikenteessä kuljetettavan rahdin osalta; sekä suorittaa halutessaan oman rahtinsa pintakuljetuksia tällaiseen liikenteeseen sovellettavien kansallisten lakien ja määräysten mukaisesti tai tarjota tällaisia kuljetuksia muiden pintaliikenteen harjoittajien kanssa tehtävillä järjestelyillä, mukaan lukien minkä tahansa toisen maan lentoyhtiöiden harjoittamat pintakuljetukset; ja

c) harjoittaa intermodaalikuljetuksia, joita voidaan tarjota yhteen ilma- ja pintakuljetuksen käsittävään kokonaishintaan edellyttäen, että matkustajia ja rahdinlähettäjiä ei johdeta harhaan tällaisen kuljetuksen suhteen.

Hinnoittelu

10. Osapuolet sallivat lentoyhtiöiden määritellä hintansa vapaasti ja vapaan ja oikeudenmukaisen kilpailun ehdoin. Kumpikaan osapuoli ei toteuta yksipuolisia toimia sen alueelle saapuvasta tai alueelta lähtevästä kansainvälisestä liikenteestä perittävien hintojen käyttöönottoa tai jatkamista vastaan.

11. Osapuolet eivät vaadi ilmoittamaan hintoja ilmailuviranomaisille.

12. Osapuolet sallivat ilmailuviranomaisten olla yhteydessä toisiinsa keskustellakseen muun muassa perusteettomilta, kohtuuttomilta tai syrjiviltä vaikuttavista hinnoista.

Tietokonepohjaiset paikanvarausjärjestelmät

13. Osapuolet soveltavat tietokonepohjaisia paikanvarausjärjestelmiä koskevia lakejaan ja määräyksiään alueellaan oikeudenmukaisesti ja syrjimättömästi.

Luvakkeet ja tuotemerkit

14. Kummankin osapuolen lentoyhtiöt voivat tehdä tämän sopimuksen mukaisten lentoliikennepalvelujen tarjoamisesta luvake- ja tuotemerkkijärjestelyjä muiden yritysten, myös lentoyhtiöiden kanssa edellyttäen, että lentoliikennepalvelun tarjoavalla lentoyhtiöllä on tarvittavat reittioikeudet, että kansallisissa laeissa ja määräyksissä säädetyt edellytykset täyttyvät ja että ilmailuviranomaisilta saadaan siihen hyväksyntä.

Vuokraus miehistöineen

15. Tämän sopimuksen mukaisten lentoliikennepalvelujen tarjoamiseksi osapuolten lentoyhtiöt voivat tämän sopimuksen mukaisia lentoliikennepalveluja tarjotessaan käyttää muiden, myös muista maista olevien lentoyhtiöiden ilma-aluksia ja miehistöä edellyttäen, että lentoliikennepalvelua tarjoavalla lentoyhtiöllä ja järjestelyyn osallistuvalla ilma-aluksen käyttäjällä on tarvittavat oikeudet ja että ilmailuviranomaisilta saadaan siihen hyväksyntä. Tämän kohdan soveltamiseksi ilma-alusta käyttävällä lentoyhtiöllä ei tarvitse olla tarvittavaa reittioikeutta.

Tilauslennot / Säännöllisen lentoliikenteen ulkopuoliset lennot

16. Tämän sopimuksen 4 artiklan (Investoinnit), 5 artiklan (Lakien soveltaminen), 6 artiklan (Siviili-ilmailun turvallisuus), 7 artiklan (Siviili-ilmailun turvaaminen), 8 artiklan (Tullit, verot ja maksut), 9 artiklan (Tilastot), 10 artiklan (Kuluttajien etu), 11 artiklan (Mahdollisuus käyttää lentoasemia, laitteita ja palveluja), 12 artiklan (Lentoasemien, laitteiden ja palvelujen käytöstä perittävät maksut), 13 artiklan (Kaupalliset puitteet) sekä 14 artiklan (Kilpailuympäristö), 15 artiklan (Ilmaliikenteen hallinta), 17 artiklan (Sekakomitea) ja 18 artiklan (Ympäristö) määräyksiä sovelletaan myös tilauslentoihin ja muihin säännöllisen lentoliikenteen ulkopuolisiin lentoihin, joita osapuolen lentoliikenteen harjoittajat liikennöivät toisen osapuolen alueelle tai alueelta.

17. Osapuolet myöntävät lentoliikenteen harjoittajien hakemat liikennöintiluvat ja muut luvat tilauslentojen ja muiden säännöllisen lentoliikenteen ulkopuolisten lentojen liikennöimiseksi mahdollisimman pienellä menettelyihin liittyvällä viiveellä.

14 artikla

Kilpailuympäristö

1. Osapuolet tunnustavat yhteiseksi tavoitteekseen terveen kilpailuympäristön luomisen lentoliikenteen harjoittamiselle. Osapuolet toteavat, että lentoyhtiöt harjoittavat tervettä kilpailua todennäköisimmin silloin, kun ne toimivat täysin kaupallisesti eivätkä saa valtion tukea. Osapuolet toteavat, että muun muassa lentoyhtiöiden yksityistämisehdoilla, kilpailua vääristävien tukien poistamisella sekä tasavertaisilla ja syrjimättömillä mahdollisuuksilla käyttää lentoasemien laitteita ja palveluja ja tietokonepohjaisia paikanvarausjärjestelmiä on keskeinen merkitys terveen kilpailuympäristön luomisessa.

2. Jos osapuoli katsoo toisen osapuolen alueella vallitsevan olosuhteita, jotka voivat vaarantaa terveen kilpailuympäristön ja haitata osapuolen lentoyhtiöiden tämän sopimuksen mukaista toimintaa, se voi toimittaa huomionsa toiselle osapuolelle. Se voi myös pyytää sekakomitean koollekutsumista. Osapuolet hyväksyvät, että sekakomiteassa voidaan oikeutetusti käsitellä sitä, missä määrin tuki tai muu toimenpide voi vaarantaa tämän sopimuksen kilpailuympäristöä koskevien tavoitteiden saavuttamisen.

3. Tämän artiklan mukaisesti käsiteltäviä kysymyksiä voivat olla muun muassa jonkin julkisen tahon pääomasijoitukset, ristikkäistuet, avustukset, takuut, omistussuhteet, verohelpotukset tai verovapaudet, konkurssisuoja tai vakuutus. Jollei tämän artiklan 4 kohdasta muuta johdu, osapuoli voi toisen osapuolen tekemän ilmoituksen jälkeen aloittaa keskustelut tähän artiklaan liittyvistä asioista toisen osapuolen alueella olevien vastuullisten julkisten tahojen kanssa, mukaan lukien valtion tai alue- tai paikallishallinnon viranomaiset.

4. Osapuolet tunnustavat kilpailuviranomaistensa yhteistyön, joka perustuu Bonnissa 17 päivänä kesäkuuta 1999 tehtyyn Kanadan hallituksen ja Euroopan yhteisöjen väliseen sopimukseen niiden kilpailulakien soveltamisesta.

5. Jos osapuoli katsoo sekakomiteassa käytyjen neuvottelujen jälkeen, että 14 artiklan 2 kohdassa tarkoitetut olosuhteet ovat edelleen olemassa ja omiaan aiheuttamaan merkittävää haittaa tai vahinkoa sen lentoyhtiölle tai lentoyhtiöille, se voi ryhtyä toimiin. Osapuoli voi ryhtyä tämän kohdan mukaisiin toimiin, kun menettelyt ja perusteet tällaisten toimien toteuttamiselle on vahvistettu sekakomitean päätöksellä, tai vuoden kuluttua tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen alkamisesta osapuolissa tai voimaantulosta, sen mukaan, kumpi mainituista ajankohdista on aikaisempi. Tämän kohdan nojalla toteutettavi-

en toimien on oltava asianmukaisia ja oikeasuhteisia ja ne on rajoitettava kestoltaan ja soveltamisalaltaan välttämättömiin. Toimet on kohdistettava ainoastaan 2 kohdassa tarkoitetuista olosuhteista hyötyviin tahoihin, eikä niiden toteuttaminen saa rajoittaa kummankaan osapuolen oikeutta ryhtyä 21 artiklan (Riitojen ratkaiseminen) mukaisiin toimiin.

15 artikla

Ilmaliikenteen hallinta

Osapuolet käsittelevät ilmaliikenteen hallintaa koskevia turvallisuusvalvonta- ja politiikkakysymyksiä yhteistyössä optimoidakseen yleisen tehokkuuden, vähentääkseen kustannuksia ja parantaakseen olemassa olevien järjestelmien turvallisuutta ja kapasiteettia. Osapuolet kannustavat lennonvarmistuspalvelujen tarjoajiaan jatkamaan yhteentoimivuutta koskevaa yhteistyötään jatkaakseen mahdollisuuksien mukaan osapuolten järjestelmien yhtenäistämistä, lieventääkseen ilmailun ympäristövaikutuksia ja jakaakseen tarvittaessa tietoja.

16 artikla

Nimeämisten ja lupien jatkaminen

1. Kanadan tai jäsenvaltion lentoyhtiötä, jonka sen hallitus on nimennyt sellaisen Kanadan kanssa tehdyn lentoliikennesopimuksen mukaisesti, jonka tämä sopimus korvaa, pidetään lentoliikenteen harjoittamiseen nimettynä lentoyhtiönä.

2. Kanadan tai jäsenvaltion lentoyhtiö, jolla on osapuolen ilmailuviranomaisten myöntämä, tämän sopimuksen voimaantuloajankohtana lentoliikenteen harjoittamista varten voimassa oleva toimilupa tai liikennöintilupa, säilyttää tämän sopimuksen mukaisen mahdollisen uuden tai muutetun toimiluvan tai liikennöintiluvan antamiseen asti kaikki aikaisemmin annetun toimiluvan tai liikennöintiluvan mukaiset oikeutensa, ja kyseisellä lentoyhtiöllä katsotaan olevan oikeus harjoittaa lentoliikennettä tämän sopimuksen mukaisesti.

3. Mikään tämän artiklan määräyksistä ei estä muun kuin tämän artiklan 1 tai 2 kohdassa tarkoitetun jommankumman osapuolen lentoyhtiön nimeämistä tai oikeuttamista harjoittamaan lentoliikennettä.

17 artikla

Sekakomitea

1. Osapuolet perustavat osapuolten edustajista muodostuvan komitean, jäljempänä ’sekakomitea’.

2. Sekakomitea luo ja helpottaa ilmailuviranomaisten ja muiden toimivaltaisten viranomaisten suhteita tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien asioiden käsittelemiseksi.

3. Sekakomitea kokoontuu tarpeen mukaan ja vähintään kerran vuodessa. Kumpikin osapuoli voi pyytää kokouksen koolle kutsumista.

4. Osapuoli voi myös pyytää sekakomitean koollekutsumista sen kuulemiseksi tämän sopimuksen tulkintaan tai soveltamiseen liittyvistä kysymyksistä sekä toisen osapuolen esille tuomien kysymysten ratkaisemiseksi. Tällainen kokous on järjestettävä mahdollisimman pian, mutta viimeistään kahden kuukauden kuluttua pyynnön esittämisestä, jollei osapuolet toisin päätä.

5. Sekakomitea tekee päätöksiä, jos tässä sopimuksessa nimenomaisesti niin määrätään.

6. Sekakomitea edistää osapuolten välistä yhteistyötä ja voi ottaa käsiteltäväksi muun muassa seuraavia tämän sopimuksen toimintaan tai täytäntöönpanoon liittyviä asioita:

a) tämän sopimuksen mukaiseen lentoliikenteeseen vaikuttavien markkinaolosuhteiden tarkastelu;

b) tietojen vaihtaminen, mukaan lukien lausunnot kansallisen lainsäädännön tai politiikan sellaisista muutoksista, jotka vaikuttavat sopimukseen;

c) sopimuksen mahdollisten kehittämiskohteiden käsittely, mukaan lukien sopimuksen muutoksia koskevat suositukset;

d) suositukset ehdoiksi, menettelyiksi ja muutoksiksi, joita uusien jäsenvaltioiden liittyminen tähän sopimukseen edellyttää; ja

e) investointeihin, omistussuhteisiin ja valvontaan liittyvien asioiden käsittely ja ilmoittaminen siitä, milloin edellytykset tämän sopimuksen liitteessä 2 vahvistetulle liikenne-

oikeuksien asteittaiselle avaamiselle ovat täyttyneet.

7. Sekakomitea kehittää yhteistyötä ja edistää asiantuntijavaihtoa uusia lainsäädäntö- tai määräysaloitteita koskevissa asioissa.

8. Sekakomitea vahvistaa päätöksellä oman työjärjestyksensä.

9. Sekakomitea tekee kaikki päätöksensä yksimielisesti.

18 artikla

Ympäristö

1. Osapuolet tunnustavat, että ympäristönsuojelu on tärkeä osatekijä kehitettäessä kansainvälistä ilmailupolitiikkaa ja pantaessa sitä täytäntöön.

2. Kummallakin osapuolella on oman täysivaltaisen lainkäyttövaltansa rajoissa oikeus toteuttaa ja soveltaa aiheellisia toimenpiteitä lentoliikenteen ympäristövaikutusten käsittelemiseksi edellyttäen, että tällaisia toimenpiteitä sovelletaan kansallisuudesta riippumatta, sanotun kuitenkaan rajoittamatta osapuolten kansainvälisen oikeuden ja yleissopimuksen mukaisia oikeuksia.

3. Osapuolet tunnustavat, että ympäristönsuojelutoimenpiteiden kustannuksia ja hyötyjä on tarkasteltava huolellisesti kansainvälistä ilmailupolitiikkaa kehitettäessä. Kun osapuoli harkitsee ehdotettuja ympäristötoimenpiteitä, sen olisi arvioitava niiden mahdollisia kielteisiä vaikutuksia tähän sopimukseen sisältyvien oikeuksien käyttöön, ja jos tällaisia toimenpiteitä hyväksytään, sen olisi toteutettava asianmukaisia toimia tällaisten kielteisten vaikutusten lieventämiseksi.

4. Osapuolet toteavat, että on tärkeää toimia yhdessä ja tarkastella monenvälisissä keskusteluissa ilmailun vaikutuksia ympäristöön ja talouteen sekä varmistaa, että mahdolliset lieventävät toimenpiteet ovat täysin yhdenmukaisia tämän sopimuksen tavoitteiden kanssa.

5. Kun ympäristönsuojelutoimenpiteitä otetaan käyttöön, on noudatettava yleissopimuksen liitteissä olevia Kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön hyväksymiä ilmailualan ympäristövaatimuksia, jollei eroavaisuuksista ole ilmoitettu.

6. Osapuolet pyrkivät kuulemaan toisiaan ympäristökysymyksistä, myös suunnitelluista toimenpiteistä, jotka ovat omiaan vaikuttamaan merkittävästi tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan kansainväliseen lentoliikenteeseen, tavoitteenaan löytää mahdollisimman yhteensopivia lähestymistapoja. Kun kuulemista koskeva pyyntö on otettu vastaan, kuuleminen on aloitettava 30 päivän kuluessa tai muun ajan kuluessa, jos siitä on sovittu yhteisesti.

19 artikla

Työvoimakysymykset

1. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää tarkastella tämän sopimuksen vaikutuksia työvoimaan, työllisyyteen ja työehtoihin.

2. Kumpikin osapuoli voi pyytää, että 17 artiklan mukainen sekakomitea kokoontuu keskustelemaan tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista työvoimakysymyksistä.

20 artikla

Kansainvälinen yhteistyö

Osapuolet voivat saattaa 17 artiklan mukaisen sekakomitean käsiteltäväksi asioita, jotka liittyvät

a) lentoliikenteeseen ja kansainvälisiin organisaatioihin;

b) osapuolten ja muiden maiden välisten lentoliikennesuhteiden mahdolliseen kehitykseen; ja

c) kahden- tai monenvälisten järjestelyjen kehitykseen,

mukaan lukien, mikäli mahdollista, ehdotukset koordinoitujen kantojen vahvistamiseksi näillä aloilla.

21 artikla

Riitojen ratkaiseminen

1. Jos osapuolten kesken syntyy riitaa tämän sopimuksen tulkinnasta tai soveltamisesta, ne pyrkivät ensi sijassa ratkaisemaan riidan neuvottelemalla sekakomiteassa. Neuvottelut aloitetaan mahdollisimman pian ja sen estämättä, mitä 17 artiklan 4 kohdassa määrätään, enintään 30 päivän kuluttua siitä, kun osapuoli on saanut toiselta osapuolelta

kirjallisen pyynnön, jossa viitataan tähän artiklaan, jolleivät osapuolet toisin päätä.

2. Jos riitaa ei ole ratkaistu 60 päivän kuluessa neuvotteluja koskevan pyynnön vastaanottamisesta, asia voidaan saattaa osapuolten suostumuksella tietyn henkilön tai elimen ratkaistavaksi. Jos osapuolet eivät pääse tästä sopimukseen, riita saatetaan kumman tahansa osapuolen pyynnöstä kolmijäsenisen välimiesoikeuden ratkaistavaksi jäljempänä esitettyjen menettelyjen mukaisesti.

3. Kumpikin osapuoli nimeää yhden välimiehen kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa välimiesmenettelyä koskevan pyynnön vastaanottamisesta. Kolmas välimies nimitetään tämän jälkeen 45 päivän kuluessa osapuolten nimeämien kahden välimiehen sopimuksesta. Jos osapuoli ei nimeä välimiestä määräajan kuluessa tai jos kolmatta välimiestä ei nimetä määräajan kuluessa, kumpi tahansa osapuoli voi pyytää Kansainvälisen siviili- ilmailujärjestön neuvoston puheenjohtajaa nimeämään tarpeen mukaan välimiehen tai välimiehet. Jos puheenjohtaja on samaa kansallisuutta kuin jompikumpi osapuolista, nimeämisen suorittaa vanhin varapuheenjohtaja, joka ei ole tällä perusteella jäävi tekemään nimitystä. Kolmas välimies, jonka on joka tapauksessa oltava kolmannen valtion kansalainen, toimii välimiesoikeuden puheenjohtajana ja valitsee paikan, jossa välitysmenettely suoritetaan.

4. Välimiesoikeus vahvistaa menettelysääntönsä ja käsittelyn aikataulun.

5. Välimiesoikeus voi osapuolen pyynnöstä määrätä toisen osapuolen panemaan täytäntöön väliaikaisia toimenpiteitä ennen välimiesoikeuden lopullista päätöstä.

6. Välimiesoikeus pyrkii antamaan kirjallisen päätöksen 180 päivän kuluessa välityspyynnön vastaanottamisesta. Välimiesoikeuden päätökset tehdään sen jäsenten äänten enemmistöllä.

7. Jos välimiesoikeus katsoo, että tätä sopimusta on rikottu, ja jos vastuussa oleva osapuoli ei korjaa rikkomustaan tai ei pääse toisen osapuolen kanssa molemminpuolisesti hyväksyttävään ratkaisuun 30 päivän kuluessa välimiesoikeuden päätöksen tiedoksi antamisesta, toinen osapuoli voi keskeyttää tämän sopimuksen mukaisesti syntyvien vastaavien etuuksien soveltamisen siihen saakka, kun riita ratkaistaan.

22 artikla

Muuttaminen

Osapuolet voivat yhteisesti päättää tämän sopimuksen muutoksista sopimuksen 17 artiklan (Sekakomitea) mukaisesti pidettyjen neuvottelujen perusteella. Muutokset tulevat voimaan 23 artiklassa (Voimaantulo ja väliaikainen soveltaminen) määrätyin ehdoin.

23 artikla

Voimaantulo ja väliaikainen soveltaminen

1. Tämä sopimus tulee voimaan kuukauden kuluttua viimeisimmän sellaisen nootin päiväyksestä, jolla osapuolet vahvistavat, että kaikki sopimuksen voimaantulon edellyttämät menettelyt on saatettu päätökseen. Tätä noottienvaihtoa varten Euroopan yhteisö ja sen jäsenvaltiot nimeävät Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristön. Kanada toimittaa Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristölle Euroopan yhteisölle ja sen jäsenvaltioille osoitetut nootit Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristöön, ja Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristö toimittaa Kanadalle Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden nootit. Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden nootit sisältävät kunkin jäsenvaltion tiedonannon, jossa vahvistetaan, että jäsenvaltio on saattanut päätökseen tämän sopimuksen voimaantulon edellyttämät menettelyt.

2. Sen estämättä, mitä tämän artiklan 1 kohdassa määrätään, osapuolet sopivat soveltavansa tätä sopimusta väliaikaisesti kansallisen lainsäädäntönsä säännösten mukaisesti viimeisimmän sellaisen nootin päiväystä seuraavan kuukauden ensimmäisestä päivästä, jolla osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen tämän sopimuksen väliaikaista soveltamista varten tarvittavien kansallisten menettelyjen saattamisesta päätökseen.

24 artikla

Voimassaolon päättäminen

Kumpikin sopimuspuoli voi milloin tahansa ilmoittaa kirjallisesti diplomaattiteitse toiselle sopimuspuolelle päätöksestään päättää tämän sopimuksen voimassaolo. Tällainen ilmoitus on toimitettava samanaikaisesti Kansainväliselle siviili-ilmailujärjestölle ja Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteeristölle. Tämän sopimuksen voimassaolo päättyy yhden (1) vuoden kuluttua siitä päivästä, jona toinen osapuoli on vastaanottanut ilmoituksen, jollei voimassaolon päättämistä koskevaa ilmoitusta peruuteta ennen tämän ajanjakson päättymistä. Jos toinen osapuoli ei ilmoita ilmoituksen vastaanottamisesta, se katsotaan vastaanotetuksi neljäntoista (14) päivän kuluttua siitä, kun Kansainvälinen siviili-ilmailujärjestö ja Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteeristö ovat vastaanottaneet sen.

25 artikla

Sopimuksen rekisteröinti

Tämä sopimus ja sen mahdolliset muutokset rekisteröidään sopimuksen tultua voimaan Kansainvälisessä siviili-ilmailujärjestössä ja Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteeristössä Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan 102 artiklan mukaisesti. Toiselle osapuolelle ilmoitetaan rekisteröimisestä heti, kun Kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön ja Yhdistyneiden Kansakuntien sihteeristöt ovat vahvistaneet sen.

26 artikla

Suhde muihin sopimuksiin

1. Jos osapuolet liittyvät johonkin monenväliseen sopimukseen tai hyväksyvät Kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön tai jonkin muun kansainvälisen hallitustenvälisen järjestön tekemän päätöksen, joka koskee tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia kysymyksiä, niiden on otettava asia esille sekakomiteassa sen selvittämiseksi, missä määrin monenvälisen sopimuksen tai päätöksen määräykset vaikuttavat tähän sopimukseen ja olisiko tätä sopimusta tarkistettava tällaisen kehityksen huomioon ottamiseksi.

2. Tämän sopimuksen 23 artiklan (Voimaantulo ja väliaikainen soveltaminen) 2 kohdassa tarkoitetun väliaikaisen soveltamiskauden aikana keskeytetään liitteessä 3 lueteltujen kahdenvälisten sopimusten soveltaminen, lukuun ottamatta tämän sopimuksen liitteessä 2 olevia määräyksiä. Kun tämä sopimus tulee voimaan 23 artiklan 1 kohdan mukaisesti, se korvaa liitteessä 3 lueteltujen kahdenvälisten sopimusten asianomaiset määräykset, lukuun ottamatta liitteessä 2 olevia määräyksiä.

TÄMÄN VAKUUDEKSI allekirjoittaneet, siihen asianmukaisesti valtuutettuina, ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen.

TEHTY Brysselissä seitsemäntenätoista päivänä joulukuuta kaksituhattayhdeksän kahtena kappaleena bulgarian, englannin, espanjan, hollannin, italian, kreikan, latvian, liettuan, maltan, portugalin, puolan, ranskan, romanian, ruotsin, saksan, slovakin, sloveenin, suomen, tanskan, tšekin, unkarin ja viron kielellä, ja jokainen teksti on yhtä todistusvoimainen.

LIITE I

REITTITAULUKKO

1. Tämän sopimuksen 2 artiklan 1 kohdan c alakohdan soveltamiseksi kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen lentoyhtiöiden harjoittaa liikennettä seuraavilla reiteillä:

a) Kanadan lentoyhtiöt:

Aikaisemmat lähtöpaikat – paikat Kanadassa – välillä olevat paikat – paikat jäsenvaltioissa – paikat edelleen

b) Euroopan yhteisön lentoyhtiöt:

Aikaisemmat lähtöpaikat – paikat jäsenvaltioissa – välillä olevat paikat – paikat Kanadassa – paikat edelleen

2. Osapuolen lentoyhtiöt voivat valintansa mukaan joillakin tai kaikilla lennoillaan

a) liikennöidä jompaankumpaan tai molempiin suuntiin;

b) yhdistää samaan lentoon eri lennonnumeroita;

c) liikennöidä missä yhdistelmässä tahansa ja missä järjestyksessä tahansa osapuolen alueella olevia paikkoja aikaisempien lähtöpaikkojen, välillä olevien paikkojen ja osapuolen alueelta edelleen olevien paikkojen välillä kumman tahansa osapuolen alueella;

d) jättää väliin minkä tahansa paikan tai mitkä tahansa paikat;

e) siirtää missä tahansa paikassa liikennettä mistä tahansa ilma-aluksestaan mihin tahansa toiseen ilma-alukseensa, ilman ilma-aluksen tyypin ja lennonnumeron muutosta koskevia rajoituksia;

f) liikennöidä miltä tahansa osapuolen alueella olevia paikkoja aikaisemmilta lähtöpaikoilta joko vaihtaen ilma-alusta tai lennonnumeroa tai niitä vaihtamatta ja tarjota yleisölle tällaista liikennettä läpikulkuliikenteenä;

g) tehdä välilaskuja mihin tahansa paikkaan kummankin osapuolen alueella tai sen ulkopuolella;

h) harjoittaa kauttakulkuliikennettä välillä olevissa paikoissa ja toisen osapuolen alueella olevissa paikoissa;

i) yhdistää liikennettä samaan ilma-alukseen riippumatta siitä, mistä tällainen liikenne on lähtöisin; ja

j) liikennöidä yhteistä reittitunnusta käyttäen tämän sopimuksen 13 artiklan (Kaupalliset puitteet) 3 kohdan mukaisesti,

suunnasta riippumatta ja ilman maantieteellisiä rajoituksia, menettämättä oikeuttaan kuljettaa tämän sopimuksen mukaisesti muutoin sallittua liikennettä.

LIITE II

OIKEUKSIEN SAATAVUUTTA KOSKEVAT JÄRJESTELYT

1 JAKSO

Osapuolten lentoyhtiöiden omistus ja määräysvalta

1. Sen estämättä, mitä 4 artiklassa (Investoinnit) määrätään, osapuolten lentoyhtiöiden omistajina saa olla vastavuoroisesti kaikkien muiden osapuolten kansalaisia, jos se on ulkomaisia investointeja lentoyhtiöihin koskevien Kanadan kansallisten lakien ja määräysten mukaisesti sallittua.

2. Sen estämättä, mitä tämän sopimuksen 3 artiklan (Nimeäminen ja lupien myöntäminen ja peruuttaminen) 2 kohdan c alakohdassa ja 4 artiklassa (Investoinnit) määrätään, lentoyhtiöiden omistamiseen ja määräysvaltaan sovelletaan 3 artiklan (Nimeäminen ja lupien myöntäminen ja peruuttaminen) 2 kohdan c alakohdan sijasta seuraavia määräyksiä siihen asti, kun tämän liitteen 2 jaksossa olevan 2 kohdan c ja d alakohdassa tarkoitetuissa laeissa ja määräyksissä toisin säädetään:

”Kanadan lentoyhtiön tapauksessa lentoyhtiö on Kanadan kansalaisten pääasiallisessa omistuksessa ja tosiasiallisessa määräysvallassa, lentoyhtiöllä on Kanadan myöntämä toimilupa ja sen päätoimipaikka on Kanadassa; jäsenvaltion tapauksessa lentoyhtiö on jäsenvaltioiden, Islannin, Liechtensteinin, Norjan tai Sveitsin kansalaisten pääasiallisessa omistuksessa ja tosiasiallisessa määräysvallassa, lentoyhtiöllä on yhteisön myöntämä toimilupa ja sen päätoimipaikka on jossakin jäsenvaltiossa”.

2 JAKSO

Liikenneoikeuksien saatavuuden asteittainen laajentaminen

1. Kun osapuolten lentoyhtiöt käyttävät tämän jakson 2 kohdassa vahvistettuja liikenneoikeuksiaan, niihin sovelletaan liitteessä 1 olevassa 2 kohdassa sallittua toiminnallista joustoa.

2. Sen estämättä, mitä tämän sopimuksen liitteessä 1 määrätään liikenneoikeuksista,

a) kun kummankin osapuolen kansallisten lakien ja määräysten mukaan toisen osapuolen kansalaiset voivat omistaa tai pitää määräysvallassaan enintään yhteensä 25 prosenttia niiden lentoyhtiöiden äänioikeuksista, sovelletaan seuraavia oikeuksia:

i) matkustaja- ja yhdistelmäliikenteen sekä rahtikuljetusten osalta Kanadan lentoyhtiöillä on oikeus tarjota kansainvälisiä kuljetuksia minkä tahansa Kanadassa sijaitsevan paikan ja minkä tahansa jäsenvaltioissa sijaitsevan paikan välillä, ja yhtiön lentoyhtiöillä on oikeus tarjota lentoliikennepalveluja minkä tahansa jäsenvaltioissa sijaitsevan paikan ja minkä tahansa Kanadassa sijaitsevan paikan välillä. Lisäksi osapuolen lentoyhtiöillä on matkustaja- ja yhdistelmäliikenteen sekä rahtikuljetusten osalta oikeus tarjota kansainvälisiä kuljetuksia kolmansiin maihin ja kolmansista maista minkä tahansa asianomaisen osapuolen alueella sijaitsevan paikan kautta joko vaihtaen tai vaihtamatta ilma-alusta tai lennon numeroa sekä tarjota ja mainostaa yleisölle tällaisia palveluja läpikulkuliikenteenä;

ii) rahtikuljetusten osalta kummankin osapuolen lentoyhtiöillä on oikeus tarjota alueellaan sijaitsevien paikkojen ja toisen osapuolen alueella sijaitsevien paikkojen välillä harjoitettavien liikennepalvelujen yhteydessä kansainvälisiä kuljetuksia toisen osapuolen alueen ja kolmansissa maissa sijaitsevien paikkojen välillä;

iii) kummankin osapuolen lentoyhtiöiden matkustaja- ja yhdistelmäliikenteen sekä rahtikuljetusten osalta liikenneoikeudet, joista määrätään Kanadan ja jäsenvaltioiden kahdenvälisissä lentoliikennesopimuksissa, jotka luetellaan liitteessä 3 olevassa 1 jaksossa, sekä liitteessä 3 olevassa 2 jaksossa mainittujen Kanadan ja yksittäisten jäsenvaltioiden välisten järjestelyjen mukaiset liikenneoikeudet. Sen osalta kuin tämä kohta koskee viidennen vapauden oikeuksia edelleen olevaan paikkaan, kaikkien muiden rajoitusten kuin maantieteellisten rajoitusten, paikkojen määrää koskevien rajoitusten ja tiettyä vuorotiheyttä koskevien rajoitusten soveltaminen päättyy; ja

iv) varmuuden lisäämiseksi i ja ii alakohdassa vahvistetut oikeudet ovat käytettävissä, jos tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen aloittamispäivänä tai voimaantulopäivänä ei ollut olemassa kahdenvälistä sopimusta tai järjestelyä tai jos sopimukseen perustuvat oikeudet, jotka olivat käytettävissä välittömästi ennen tämän sopimuksen väliaikaista soveltamista tai voimaantuloa, ovat rajoittavampia kuin i ja ii alakohdassa vahvistetut oikeudet;

b) kun kummankin osapuolen kansallisten lakien ja määräysten mukaan toisen osapuolen kansalaiset voivat omistaa tai pitää määräysvallassaan enintään yhteensä 49 prosenttia sen lentoyhtiöiden äänioikeuksista, 2 kohdan a alakohdan lisäksi sovelletaan seuraavia oikeuksia:

i) matkustaja- ja yhdistelmäliikenteen osalta viidennen vapauden oikeudet ovat kummankin osapuolen lentoyhtiöiden käytettävissä missä tahansa välillä olevassa paikassa ja Kanadan lentoyhtiöiden osalta minkä tahansa jäsenvaltioissa sijaitsevien paikkojen ja minkä tahansa muissa jäsenvaltioissa sijaitsevien paikkojen välillä, jos Kanadan lentoyhtiöiden tapauksessa palveluun sisältyy Kanadassa sijaitseva paikka ja yhteisön lentoyhtiöiden tapauksessa palveluun sisältyy missä tahansa jäsenvaltiossa sijaitseva paikka;

ii) matkustaja- ja yhdistelmäliikenteen osalta viidennen vapauden oikeudet ovat Kanadan lentoyhtiöiden käytettävissä minkä tahansa jäsenvaltioissa sijaitsevien paikkojen ja minkä tahansa Marokossa, Sveitsissä, Euroopan talousalueella ja muiden Euroopan yhteisen ilmailualueen jäsenten alueella sijaitsevien paikkojen välillä;

iii) rahtiliikenteen osalta osapuolen lentoyhtiöillä on oikeus tarjota kansainvälisiä kuljetuksia toisen osapuolen alueella sijaitsevien paikkojen ja kolmansissa maissa sijaitsevien paikkojen välillä ilman vaatimusta liikennöidä paikkaan kyseisen osapuolen alueella;

c) kun kummankin osapuolen kansallisissa laeissa ja määräyksissä sallitaan se, että toisen osapuolen kansalaiset perustavat niiden alueella kotimaanliikennettä ja kansainvälistä liikennettä harjoittavan lentoyhtiön, ja ottaen huomioon tämän sopimuksen 17 artiklan (Sekakomitea) 5 kohdan, 6 kohdan e alakohdan ja 9 kohdan määräykset, sovelletaan 2 kohdan a ja b alakohdan lisäksi seuraavia oikeuksia:

i) matkustaja- ja yhdistelmäliikenteen osalta viidennen vapauden oikeudet ovat kummankin osapuolen lentoyhtiöiden käytettävissä mihin tahansa edelleen olevaan paikkaan ilman vuorotiheyttä koskevia rajoituksia;

d) kun kummankin osapuolen kansallisissa laeissa ja määräyksissä sallitaan toisen osapuolen kansalaisten täysi omistajuus ja määräysvalta osapuolen lentoyhtiöissä ja kumpikin osapuoli sallii liitteen 1 täysimittaisen soveltamisen, sekä ottaen huomioon tämän sopimuksen 17 artiklan (Sekakomitea) 5 kohdan, 6 kohdan e alakohdan ja 9 kohdan määräykset ja edellyttäen että osapuolet vahvistavat tämän omia menettelyjään noudattaen, liitteen 2 määräysten soveltaminen päättyy ja liite 1 tulee voimaan.

LIITE III

KANADAN JA EUROOPAN YHTEISÖN JÄSENVALTIOIDEN KAHDENVÄLISET SOPIMUKSET

1 JAKSO

Kuten tämän sopimuksen 26 artiklassa määrätään, seuraavien Kanadan ja jäsenvaltioiden välisten kahdenvälisten sopimusten soveltaminen keskeytetään tai korvataan tällä sopimuksella:

a) Itävallan tasavalta: Kanadan hallituksen ja Itävallan liittohallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 22 päivänä kesäkuuta 1993;

b) Belgian kuningaskunta: Kanadan hallituksen ja Belgian hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 13 päivänä toukokuuta 1986;

c) Tšekin tasavalta: Kanadan hallituksen ja Tšekin tasavallan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 13 päivänä toukokuuta 1996. Sopimuksen muuttamista koskeva noottienvaihto, allekirjoitettu 28 päivänä huhtikuuta 2004 ja 28 päivänä kesäkuuta 2004;

d) Tanskan kuningaskunta: Kanadan ja Tanskan välinen sopimus maiden välisestä lentoliikenteestä, allekirjoitettu 13 päivänä joulukuuta 1949. Kanadan ja Tanskan välinen noottienvaihto Ottawassa 13 päivänä joulukuuta 1949 allekirjoitetusta lentoliikennesopimuksesta, allekirjoitettu 13 päivänä joulukuuta 1949; Kanadan ja Tanskan välinen noottienvaihto vuonna 1949 lentoliikenteestä tehdyn sopimuksen muuttamisesta, allekirjoitettu 16 päivänä toukokuuta 1958;

e) Suomen tasavalta: Suomen hallituksen ja Kanadan hallituksen välinen sopimus kummankin maan alueiden välisestä ja niiden kautta edelleen tapahtuvasta lentoliikenteestä, allekirjoitettu 28 päivänä toukokuuta 1990. Kummankin maan alueiden välisestä ja niiden kautta edelleen tapahtuvasta lentoliikenteestä tehdyn Suomen hallituksen ja Kanadan hallituksen välisen sopimuksen muuttamisesta noottienvaihtona Helsingissä 28 päivänä toukokuuta 1990 tehty sopimus, allekirjoitettu 1 päivänä syyskuuta 1999;

f) Ranskan tasavalta: Kanadan hallituksen ja Ranskan tasavallan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 15 päivänä kesäkuuta 1976; Kanadan hallituksen ja Ranskan tasavallan hallituksen välinen noottienvaihto Pariisissa 15 päivänä kesäkuuta 1976 allekirjoitetun lentoliikennesopimuksen muuttamisesta, allekirjoitettu 21 päivänä joulukuuta 1982;
g) Saksan liittotasavalta: Kanadan hallituksen ja Saksan liittotasavallan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 26 päivänä maaliskuuta 1973; Kanadan hallituksen ja Saksan liittotasavallan hallituksen välinen noottienvaihto Ottawassa 26 päivänä maaliskuuta 1973 allekirjoitetun lentoliikenteestä tehdyn sopimuksen muuttamisesta, allekirjoitettu 16 päivänä joulukuuta 1982 ja 20 päivänä tammikuuta 1983;

h) Helleenien tasavalta: Kanadan hallituksen ja Helleenien tasavallan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 20 päivänä elokuuta 1984; Kanadan hallituksen ja Helleenien tasavallan hallituksen välinen noottienvaihtona tehty sopimus Torontossa 20 päivänä elokuuta 1984 tehdyn lentoliikennesopimuksen muuttamisesta, allekirjoitettu 23 päivänä kesäkuuta 1995 ja 19 päivänä heinäkuuta 1995;

i) Unkarin tasavalta: Kanadan hallituksen ja Unkarin tasavallan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 7 päivänä joulukuuta 1998;

j) Irlanti: Kanadan ja Irlannin sopimus maiden välisestä lentoliikenteestä, allekirjoitettu 8 päivänä elokuuta 1947. Kanadan ja Irlannin välinen noottienvaihto (19 päivänä huhtikuuta ja 31 päivänä toukokuuta 1948) maiden välisen lentoliikennesopimuksen muuttamisesta, allekirjoitettu 31 päivänä toukokuuta 1948; Kanadan ja Irlannin välinen noottienvaihtona tehty sopimus 8 päivänä elokuuta 1947 tehdyn lentoliikennesopimuksen liitteen muuttamisesta, allekirjoitettu 9 päivänä heinäkuuta 1951. Kanadan ja Irlannin välinen noottienvaihto maiden välillä 8 päivänä elokuuta 1947 tehdyn lentoliikennesopimuksen muuttamisesta, allekirjoitettu 23 päivänä joulukuuta 1957;

k) Italian tasavalta: Kanadan ja Italian välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 2 päivänä helmikuuta 1960; Kanadan hallituksen ja Italian tasavallan hallituksen välinen noottienvaihtona tehty sopimus lentoliikennesopimuksen muuttamisesta 28 päivänä huhtikuuta 1972 tehdyn yhteisesti hyväksytyn pöytäkirjamerkinnän mukaisesti, allekirjoitettu 28 päivänä elokuuta 1972;FI 6.8.2010 Euroopan unionin virallinen lehti L 207/55

l) Alankomaiden kuningaskunta: Kanadan hallituksen ja Alankomaiden kuningaskunnan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 2 päivänä kesäkuuta 1989; Kanadan hallituksen ja Alankomaiden kuningaskunnan välinen noottienvaihtona tehty sopimus tilauslentojen toiminnasta, allekirjoitettu 2 päivänä kesäkuuta 1989;

m) Puolan tasavalta: Kanadan hallituksen ja Puolan kansantasavallan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 14 päivänä toukokuuta 1976; Kanadan hallituksen ja Puolan kansantasavallan hallituksen välinen noottienvaihtona tehty sopimus 14 päivänä toukokuuta 1976 allekirjoitetun lentoliikennesopimuksen IX, XI, XIII ja XV artiklasta, allekirjoitettu samana päivänä;

n) Portugalin tasavalta: Kanadan hallituksen ja Portugalin hallituksen välinen sopimus Kanadan ja Portugalin alueiden välisestä lentoliikenteestä, allekirjoitettu 25 päivänä huhtikuuta 1947. Kanadan hallituksen ja Portugalin hallituksen välinen noottienvaihto maiden välillä Lissabonissa 25 päivänä huhtikuuta 1947 allekirjoitetun lentoliikennesopimuksen liitteen 3 ja 4 kohdan muuttamisesta, allekirjoitettu 24 ja 30 päivänä huhtikuuta 1957. Kanadan ja Portugalin välinen noottienvaihto maiden välisen lentoliikennesopimuksen liitteen 7 kohdan muuttamisesta, allekirjoitettu 5 ja 31 päivänä maaliskuuta 1958;

o) Romania: Kanadan hallituksen ja Romanian sosialistisen tasavallan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 27 päivänä lokakuuta 1983;

p) Espanjan kuningaskunta: Kanadan hallituksen ja Espanjan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 15 päivänä syyskuuta 1988;

q) Ruotsin kuningaskunta: Kanadan ja Ruotsin sopimus Kanadan ja Ruotsin alueiden välisestä lentoliikenteestä, allekirjoitettu 27 päivänä kesäkuuta 1947; Kanadan ja Ruotsin noottienvaihto Kanadan ja Ruotsin alueiden välisen lentoliikennesopimuksen täydentämisestä, allekirjoitettu 27 ja 28 päivänä kesäkuuta 1947. Kanadan ja Ruotsin välinen noottienvaihto vuonna 1947 lentoliikenteestä tehdyn sopimuksen muuttamisesta, allekirjoitettu 16 päivänä toukokuuta 1958; ja

r) Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistynyt kuningaskunta: Kanadan hallituksen ja Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 22 päivänä kesäkuuta 1988.

2 JAKSO

Liitteessä 2 olevan 2 jakson soveltamiseksi seuraavat vapaudet ovat käytettävissä 2 kohdan a alakohdan iii alakohdan mukaisesti:

Osa 1: Kanadan lentoyhtiöt

Kanadan ja yksittäisten jäsenvaltioiden välisen matkustaja- ja yhdistelmäliikenteen sekä rahtiliikenteen harjoittamisen yhteydessä Kanadan lentoyhtiöillä on seuraavat oikeudet: Jäsenvaltio

Liikenneoikeudet

Bulgaria
Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä kahdessa nimettävässä paikassa, joihin voidaan liikennöidä välillä olevana paikkana Sofiaan ja/tai siitä edelleen.

Tšekki
Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä enintään neljässä Kanadan valitsemassa paikassa välillä olevana paikkana Prahaan tai siitä edelleen ja lisäksi yhdessä paikassa Tšekissä.

Tanska
Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä välillä Kööpenhamina ja: a) Amsterdam ja Helsinki; tai b) Amsterdam ja Moskova. Amsterdamiin voidaan liikennöidä välillä tai edelleen olevana paikkana. Helsinkiin ja Moskovaan liikennöidään edelleen olevana paikkana.

Saksa
Viidennen vapauden liikenneoikeuksia voidaan harjoittaa Euroopassa sijaitsevien välillä olevien ja Saksan liittotasavallassa sijaitsevien paikkojen välillä sekä Saksan liittotasavallassa sijaitsevien paikkojen ja edelleen olevien paikkojen välillä.

Kreikka
Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä välillä olevissa paikoissa Ateenaan ja/tai siitä edelleen ja lisäksi kahdessa paikassa Kreikassa, lukuun ottamatta Turkissa ja Israelissa sijaitsevia paikkoja. Viidennen vapauden oikeuksilla kerrallaan liikennöitävien välillä ja edelleen olevien paikkojen määrä on korkeintaan viisi, joista enintään neljä voi olla välillä olevia paikkoja.

Irlanti
Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Irlannissa sijaitsevien paikkojen ja välillä olevien paikkojen välillä sekä Irlannissa sijaitsevien ja Irlannista edelleen olevien paikkojen välillä. Rahtiliikennepalvelujen osalta käytettävissä on oikeus tarjota kansainvälisiä kuljetuspalveluja Irlannissa sijaitsevien paikkojen ja kolmansissa maissa sijaitsevien paikkojen välillä ilman vaatimusta liikennöidä Kanadassa sijaitsevaan paikkaan.

Jäsenvaltio

Liikenneoikeudet

Italia
Viidennen vapauden liikenneoikeudet ovat käytettävissä kahden Euroopassa sijaitsevan välillä olevan paikan ja Rooman ja/tai Milanon välillä. Välillä oleviin paikkoihin, joihin sovelletaan viidennen vapauden oikeuksia, voidaan liikennöidä myös edelleen olevina paikkoina.

Puola
Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Varsovan ja kahden Euroopassa sijaitsevan välillä olevan paikan välillä, jotka Kanada valitsee seuraavista: Bryssel, Kööpenhamina, Praha, Shannon, Tukholma, Wien, Zürich.

Portugali
Viidennen vapauden liikenneoikeudet ovat käytettävissä Portugalissa sijaitsevien paikkojen ja välillä olevien paikkojen välillä sekä Portugalissa sijaitsevien ja Portugalista edelleen olevien paikkojen välillä.

Espanja
Välillä ja edelleen olevaan paikkaan liittyvät viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä: a) Madridin ja kolmen Espanjassa sijaitsevan lisäpaikan ja Euroopassa sijaitsevien paikkojen välillä (lukuun ottamatta Müncheniä, Tanskaa, Ruotsia, Norjaa, Italiaa ja entisen Neuvostoliiton tasavaltoja); ja b) Madridin ja yhden muun Espanjassa sijaitsevan paikan ja Afrikassa ja Lähi-idässä sijaitsevien paikkojen välillä ICAO:n asiakirjassa 9060-AT/723 määritellyllä tavalla Kerrallaan saa harjoittaa enintään neljää viidennen vapauden oikeutta.

Ruotsi
Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä välillä Tukholma ja: a) Amsterdam ja Helsinki; tai b) Amsterdam ja Moskova. Amsterdamiin voidaan liikennöidä välillä tai edelleen olevana paikkana. Helsinkiin ja Moskovaan liikennöidään edelleen olevana paikkana.

Yhdistynyt kuningaskunta
Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Yhdistyneessä kuningaskunnassa sijaitsevien paikkojen ja välillä olevien paikkojen välillä sekä Yhdistyneessä kuningaskunnassa sijaitsevien ja edelleen olevien paikkojen välillä. Rahtiliikennepalvelujen osalta käytettävissä on oikeus tarjota kansainvälisiä kuljetuspalveluja Yhdistyneessä kuningaskunnassa sijaitsevien paikkojen ja kolmansissa maissa sijaitsevien paikkojen välillä ilman vaatimusta liikennöidä Kanadassa sijaitsevaan paikkaan.

Osa 2: Euroopan yhteisön lentoyhtiöt

Yksittäisten jäsenvaltioiden ja Kanadan välisen matkustaja- ja yhdistelmäliikenteen sekä rahtiliikenteen harjoittamisen yhteydessä yhteisön lentoyhtiöillä on seuraavat oikeudet: Jäsenvaltio
Liikenneoikeudet

Belgia
Viidennen vapauden liikenneoikeudet Montrealin ja kahden edelleen Yhdysvalloissa olevan paikan välillä, jotka sijaitsevat Chicagosta itään, Chicago mukaan lukien, ja Washington D.C:stä pohjoiseen, Washington D.C. mukaan lukien.

Bulgaria
Viidennen vapauden oikeuksia voidaan harjoittaa yhdessä edelleen Yhdysvalloissa olevassa paikassa, joka sijaitsee Chicagosta itään, Chicago pois lukien, ja Washington D.C:stä pohjoiseen, Washington D.C. mukaan lukien. Viidennen vapauden liikenneoikeudet eivät ole käytettävissä, jos Montrealiin ja Ottawaan lennetään samalla reitillä (”co-terminal”). Viidennen vapauden oikeudet eivät ole käytettävissä välillä olevissa paikoissa.

Tšekki
Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Montrealin ja kahden edelleen Yhdysvalloissa olevan paikan välillä, jotka sijaitsevat Washington D.C:stä pohjoiseen, Washington D.C. mukaan lukien, ja Chicagosta itään, Chicago mukaan lukien.

Tanska
Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Montrealin ja Chicagon välillä ja Montrealin ja Seattlen välillä. Chicagoon voidaan liikennöidä välillä tai edelleen olevana paikkana. Seattleen voidaan liikennöidä vain edelleen olevana paikkana.

Saksa
Viidennen vapauden liikenneoikeudet ovat käytettävissä vain Montrealin ja yhden Floridassa edelleen olevan paikan välillä. Vaihtoehtoisesti viidennen vapauden liikenneoikeudet ovat käytettävissä Montrealin ja kahden Manner-Yhdysvalloissa edelleen olevan paikan välillä, pois lukien paikat Kalifornian, Coloradon, Floridan, Georgian, Oregonin, Texasin ja Washingtonin osavaltioissa.

Kreikka
Viidennen vapauden liikenneoikeudet ovat käytettävissä välillä Montreal ja Boston tai Montreal ja Chicago tai Torontosta edelleen yhteen Helleenien tasavallan nimeämään paikkaan Yhdysvalloissa, lukuun ottamatta Kaliforniassa, Texasissa ja Floridassa sijaitsevia paikkoja.

Jäsenvaltio

Liikenneoikeudet

Irlanti
Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Kanadassa sijaitsevien ja välillä olevien paikkojen välillä sekä Kanadassa sijaitsevien ja Kanadasta edelleen olevien paikkojen välillä. Rahtiliikennepalvelujen osalta käytettävissä on oikeus tarjota kansainvälisiä kuljetuspalveluja Kanadassa sijaitsevien paikkojen ja kolmansissa maissa sijaitsevien paikkojen välillä ilman vaatimusta liikennöidä Irlannissa sijaitsevaan paikkaan.

Italia
Viidennen vapauden liikenneoikeudet ovat käytettävissä kahden Koillis-Yhdysvalloissa sijaitsevan välillä olevan paikan (Washingtonista pohjoiseen, Washington mukaan lukien; Chicagosta itään, Chicago mukaan lukien) ja Montrealin ja/tai Toronton välillä. Välillä oleviin paikkoihin, joihin sovelletaan viidennen vapauden oikeuksia, voidaan liikennöidä myös edelleen olevina paikkoina.

Puola
Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Montrealin ja New Yorkin (välillä tai edelleen olevana paikkana) välillä.

Portugali
Viidennen vapauden liikenneoikeudet ovat käytettävissä Kanadassa sijaitsevien paikkojen ja välillä olevien paikkojen välillä sekä Kanadassa sijaitsevien ja edelleen olevien paikkojen välillä.

Espanja
Viidennen vapauden oikeudet välillä ja edelleen olevaan paikkaan ovat käytettävissä: a) välillä Montreal ja kolme lisäpaikkaa Kanadassa ja Chicago, Boston, Philadelphia, Baltimore, Atlanta, Dallas/Ft. Worth ja Houston; ja b) välillä Montreal ja México. Kerrallaan saa harjoittaa enintään neljää viidennen vapauden oikeutta.

Ruotsi
Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Montrealin ja Chicagon välillä ja Montrealin ja Seattlen välillä. Chicagoon voidaan liikennöidä välillä tai edelleen olevana paikkana. Seattleen voidaan liikennöidä vain edelleen olevana paikkana.

Yhdistynyt kuningaskunta
Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Kanadassa sijaitsevien paikkojen ja välillä olevien paikkojen välillä sekä Kanadassa sijaitsevien ja Kanadasta edelleen olevien paikkojen välillä. Rahtiliikennepalvelujen osalta käytettävissä on oikeus tarjota kansainvälisiä kuljetuspalveluja Kanadassa sijaitsevien paikkojen ja kolmansissa maissa sijaitsevien paikkojen välillä ilman vaatimusta liikennöidä Yhdistyneessä kuningaskunnassa sijaitsevaan paikkaan.

3 JAKSO

Sen estämättä, mitä tämän liitteen 1 jaksossa määrätään, sellaisilla alueilla, jotka eivät kuulu tämän sopimuksen 1 artiklassa olevan aluetta koskevan määritelmän soveltamisalaan, jatketaan d kohdassa (Tanskan kuningaskunta), f kohdassa (Ranskan tasavalta), l kohdassa (Alankomaiden kuningaskunta) ja r kohdassa (Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistynyt kuningaskunta) mainittujen sopimusten soveltamista kyseisten sopimusten määräysten mukaisesti.

EU:n ja Kanadan lentoliikennesopimuksen allekirjoittamisen yhteydessä annettava Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden julistus

”Euroopan yhteisö ja sen jäsenvaltiot vahvistavat 26 artiklan 2 kohdan osalta, että ilmauksella ’keskeytetään liitteessä 3 lueteltujen kahdenvälisten sopimusten soveltaminen, lukuun ottamatta liitteessä 2 olevia määräyksiä’ on sama oikeusvaikutus kuin sen toteamisella, että sopimuksen asiaa koskevat määräykset ovat ensisijaisia liitteessä 3 lueteltujen voimassa olevien kahdenvälisten sopimusten asiaa koskeviin määräyksiin nähden.”

EU:n ja Kanadan lentoliikennesopimuksen allekirjoittamisen yhteydessä annettava Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden julistus

”Euroopan yhteisö ja sen jäsenvaltiot täsmentävät, että Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan välisessä lentoliikennesopimuksessa ja erityisesti sen 8 artiklassa ei määrätä arvonlisäverosta myönnettävästä vapautuksesta, lukuun ottamatta tuonnista kannettavaa liikevaihtoveroa, eikä siinä estetä jäsenvaltioita verottamasta kotimaan lennoilla tai yhteisön sisäisillä lennoilla käytettävää lentopolttoainetta neuvoston direktiivin 2003/96/EY mukaisesti.”